

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 40 (2316) Год XLV

Беласток 1 кастрычніка 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Zdjąć sutannę i lać

Мікола ВАЎРАНЮК

Абрэзлівы ліст ксяндза Яна Вяжбіцкага да дырэктара Беластоцкага тэлебачання Кшыштафа Юзвяка (друкаваны поўнасцю ў папярэднім нумары „Нівы”; можна яго прачытаць таксама ў Інтэрнэце http://www.kurier-poranny.com/niwa/issue/2000/39/art_05.htm) набыў шырокую медыяльную вядомасць і прыдбала славу аўтару бадай большую, чым штотыднёвая яго тэлеперацца „Pod Twoją Obronę”. Згодна з пагрозамі ксяндза-рэдактара пісьмо — tym разам ужо афіцынае, высланае ў Сейм, уладам Польскага тэлебачання, ваяводзе, презідэнту Беластока — дырэктару Юзвяку накіравала Беластоцкая мітрапалічая курыя. Хаця першапрычына напісання ксяндзом Вяжбіцкім гарачага пратэсту зрабілася неактуальнай — Беластоцкае тэлебачанне не паказала ў запланаваным часе фільма Тамары Саланевіч — прадстаўнік курыі, ксёндз доктар Радаслаў Кімша падтрымівае закіды пра маргіналізацыю беластоцкага Каталіцкага касцёла ў мясцовым тэлебачанні.

Ксёндз Кімша, праўда, не зніжаецца да ўзоруно ксяндза Вяжбіцкага і не ўжывае слоў, якіх культурныя людзі ўжываюць не павінны, але не пазбягае непраўдзівых ацэнак і нерэальных патрабаванняў. У пісьме чытаем, напрыклад: „...Jego Ekscelencja Ksiądz Arcybiskup Metropolita pragnie poinformować, że ekipy, które nie należą do zespołu redagującego program katolicki, a pragną do przygotowywanych przez siebie reportaży itp. wykorzystać materiał zrealizowany w czasie uroczystości kościelnych, bądź na terenie obiektów będących własnością Kościoła, winne zwrócić się z prośbą o pozwolenie do Kurii Metropolitalnej”. Кожны юрист скажа ксяндзу доктару, што матэрыйялы, зробленыя працаўнікамі Польскага тэлебачання і захоўваныя ў архіве гэтай установы, з'яўляюцца выключна яе ўласнасцю. Іншыя працаўнікі фірмы не маюць ніякага абавязку прасіць згоды на іх выкарыстоўванне асоб трэціх, прыватных ці юрдычных, у тым і так шанаваную ўстанову як Каталіцкі касцёл.

Нічым неапраданая радасць курыі з вялікай колькасці гледачоў каталіцкіх перадач, бо 9-10% паводле лютайскага апытаўніцтва, на якое спасылаецца ксёндз Кімша, гэта адзін з ніжэйшых паказчыкаў у Беластоцкім тэлебачанні. У той час, напрыклад, у праваслаўнай перадачы „U Źródeł Wiary” было звыш 40% гледачоў. Паводле чэрвеньскага апытаўніцтва, каталіцкія перадачы глядзіць толькі 6 тысяч асоб. Для падтрымання — меншасную „Самі пра сябе” здесяць разоў больш.

Але найважнейшае, чаго ў пісьме Беластоцкай мітрапалічай курыі няма. Няма там, менавіта, нават слова пра

Сям'я Макалёў на дачы ў знаёмых. Пятрусь Макаль у цэнтры, над ім — жонка Галіна, сын Светаслаў — каля дрэва (1970 год).

Родам з Беласточчыны

Пятрусь Макаль

Сяргей Чыгрын

Позней восенню 1980 года я, студэнт-першакурснік Белдзяржуніверсітэта, неяк асмеліўся занесці падборку вершаў у рэдакцыю часопіса „Маладосць”. Дужа мне хацелася хоць адзін раз надрукавацца ў гэтым папулярным тады часопісе. У аддзеле пазіціі і прозы, а гэта быў маленькі пакойчык, сядзел Уладзімір Дамашэвіч і Пятрусь Макаль. Я ўпершыню ўбачыў пісьменнікаў, кнігі якіх чытаў раней. Яны сустрэлі мяне даволі шчыра і адразу запытала адкуль я родам.

— Са Слоніма, — адказаў я.

— А-а, наш заходнік! — усміхнуўся пісьменнікі.

Пятрусь Макаль узяў мае вершы, уважліва прачытаў, выбраў некалькі лепшых і адразу сказаў у якім нумары „Маладосці” яны будуць апублікованы.

Я развітаўся, але неяк не верылася, што вершы з'яўляюцца ў часопісе.

Прайшло некалькі месяцаў і, сапраўды, першая падборка маіх вершаў з'явілася ў „Маладосці”. З'явілася менавіта тады, калі сказаў Пятрусь Макаль. Ен не падмануў.

Так я ўпершыню пазнаёміўся з гэтым паэтам. Пасля сам сачыў за яго творчасцю, чытаў усё, што выходзіла з-пад яго пяра.

Пятрусь Макаль нарадзіўся 25 жніўня 1932 года ў вёсцы Крушины на Беласточчыне ў сялянскай сям'і. Бацькі Міхаіл і Людміла Макалі мелі кавалак

зямлі. А пасля 1939 года, калі прыйшлі саветы, бацька перайшоў працаўваль фінагентам у Крушинынскі сельсавет, бо прыватную зямлю ў яго забралі. Праз пяць гадоў Міхаіл Макаль з сям'ёй пераезджае ў Саратаўскую губернію. Але радавацца не было чаму. У 1946 годзе Міхаіла Макала рэпрэсіруюць і высылаюць у Комі АССР, а жонка з сынам вяртаюцца ў Беларусь на Гродзенщину. Пятрусь вучыўся ў школе, пасля заканчэння якой паступае ў Гродзенскі будаўнічы тэхнікум. Але тэхнікум пераводзяць у Магілёў і Пятрусь Макаль, правучыўшыся два гады, паступае ў Гродзенскі педінстытут.

Пасля заканчэння інстытута, наш зямляк працуе літкансультантам у газете „Гродзенская праўда”, дзе ў 1949 годзе друкуе свой першы верш.

Калі Петрусу Макалю споўнілася дваццаць трох гады, выхадзіць у Мінску яго першы паэтычны зборнік „Першы след”. Крытыка адразу заўважыла дэбют маладога паэта. У друку з'явіліся каля дзесяці рэцэнзій на яго кнігу. Назвы рэцэнзій гаварылі аб даволі ўдачным дэбюце: „Крепнущій голос” (частопіс „Советская Отчизна”), „Выпрабаванне вытрымана” („ЛіМ”), „Малады паэтычны голас” („Гродзенская праўда”), „Маладосць — гэта пошуки” (частопіс „Беларусь”) і іншыя.

Другі і трэці зборнікі нашага земляка „Вятрам насустрча” (1958) і „Вечны

Беларусы і палякі

Два дні філосафы, сацыёлагі, гісторыкі і палітолагі парыўноўвалі нацыянальныя прыкметы двух суседніх народоў, іх паводзіны ў канкрэтных палітычных умовах і пераломных момантах XX стагоддзя. Асаблівасцю дыскусіі польскіх і беларускіх навукоўцаў была, вельмі рэдка выступаючая падчас падобных сустрэч, шчырасць выказванняў.

[спрэчкі **2**]

Любіла

несці людзям дапамогу

Бацька Тамары Саланевіч быў да вайны наглядчыкам у маёнтку Тэрлікоўскай, якая жыла там, дзе сёння цэпэнаўскія блёкі, а таксама вёў яе вадзяны млын. Як прыйшлі саветы, даведаліся, што ў Тэрлікоўскай служыў, загадалі: „Пакажы руки!” Мазалёў няма...

[усташыны **3**]

Цанава

У Беларусь Цанава трапіў пасля таго, як Берыя стаў народным камісарам унутраных спраў Савецкага Саюза. Такі ж рэспубліканскі пост заняў у Мінску Джанжанава, які, парашыўся са сваім начальнікам, памяняў прозвішча на Цанаву, каб лепш гучала яно ў вушах беларусаў. Было гэта ў снежні 1938 г.

[біяграфія **4**]

Больш валасаты

ад презідэнта

Войтэк Рынажэўскі заўсёды „нумерант” быў. Усё жыццё. Сям'я звыклася. Нават тады, калі „стартуючы” ў выбарах на „прэзідэнта Беларусі” прэзенаваў first lady — блакітнавокую негрыянку з Гаіці, жонку сябра француза. Паказвалі ягоную ўстанову ва ўсім свеце — у тэлебачанні французскім, шведскім, німецкім, а нават амерыканскім ды японскім. Больш пра яго, бывале, у бедэках, чым пра Белавежскі нацыянальны парк ды самую Гайнайку.

[жартаўнік **4**]

Наши скарбы

Мяне найбольш цікавілі надпісы на крыжы, які стаіць у адлегласці каля ста метраў ад Камянецкага гасцінца. І менавіта з боку гэтай дарогі на крыжы высечаны 1902 год. З боку вёскі Дубічы-Царкоўныя на камені выдзеўбаны просты, чатырохканечны крыж і пад ім слова: „Христос воскрес. Сей крест сооружён на память церкви с 1717 года.”

[помнік **9**]

Беларусь — беларусы

Трэцяя дарога да Трэцяга свету

Размова са Станіславам ШУШКЕВІЧАМ, бытым старшынёю Вярхоўнага Савета Беларусі.

— Ці заява Расіі аб уядзенні віз для грамадзян дзяржаў-члену СНД не азначае, што гэтая структура не спрацавала?

— Структура СНД увесь час знішчаецца. Будова яе ў рамках саюза двух дзяржаў (Саюза Беларусі і Расіі) і канструйванне сепаратыстычных мытных саюзаў чатырох ці пяці дзяржаў падрываюць сэнс існавання СНД. З другога боку прымаюцца пэўныя меры па ўзмацненні СНД. Напрыклад, Узбекістан і Кіргізстан, не маючы сілы самастойна супрацьставіцца ісламскім рухам, зварнуліся да Расіі за дапамогай, хаяць афіцыйна да гэтага не прызнаюцца. У гэтай справе ўзнікла супадзенне інтэрэсаў, паколькі расіяніне таксама баяцца ісламскіх рухаў. Такім чынам у СНД наглядаюцца адначасна цэнтраімклівія і цэнтрабежныя тэндэнцыі. Дзяржавы, якія ўзніклі ў выніку развалу СССР, па-рознаму ацэньваюць сваю будучыню. Украіна арыентуецца на Захад. (...) Аднак прадстаўнікі іншых краін увесь час гаворачаюць аб „трэцій дарозе”.

— Вы нядайна пакарысталіся фармулёўкай „трэцяя дарога ў Трэці свет”.

— Яе аўтаркай з'яўляецца Маргарэт Тэтчэр. Гэтая фраза добрахарактарызуе напрамак, у якім ідзе СНД. У яго рамках Саюз Беларусі і Расіі пакуль што здолеў дасягнуць толькі адну канкрэтную мэту: стварыць бюрапракратыю, якая ў любую хвіліну можа пачаць дзеяніцаць па загадах зверху. Фармальна „ў версе” існуе кааліцыя прэзідэнтаў. Апрача гэтага нічога не вырашана. Няма рашэння аб выбарах супольнага парламента. Нават калі б яго і выбралі, то і так не можа ён мець ніякіх паўнамоцтваў, паколькі ні адна, ні другая канстытуцыя на гэта не дазваляюць. Пачат-

кова меркавалася, што гэты стан мог бы змяніцца рэферэндум. Зрэшты, аб якім рэферэндуме можа ісці гутарка пасля далучэння Беларусі да Расіі? Я ўпэўнены, што калі б у нас правесці рэферэндум, ці хочам аб'яднацца з ЗША ці Расіяй, то большасць выказалася б за першы варыянт.

— *Набліжаніца парламенцкія выбары, у наступным годзе кінчачацца трохмінштучна працоўжанская прэзідэнцкіх паўнамоцтваў Лукашэнкі. Што будзе далей?*

— Перш за ёсё ніякіх парламенцкіх выбараў. Гэта фальш — прыдуманы так, каб захаваць існуючу дыктатуру. Для мяне відавочна, што ў Лукашэнкі ніяма такой падтрымкі, каб змагчы выйграць на сумленных выбарах, але ён зробіць ёсё, каб застасцца пры ўладзе. Мы зробім ёсё, каб ад яго вызваліцца. (...)

— *А як Вы ацэньваеце гаспадарчую ситуацію ў Беларусі?*

— Паводле незалежных крыніц, інфляцыя ў 2000 годзе склала 350%, а паводле ўрадавых — „толькі” 240. У першай палове гэтага года дасягнула юна 56% толькі таму, што многім прафесійным групам не выплацілі заработкаў. Паводле даных дзяржаўных прафсаюзаў вынікае, што ў сярэднім кожны, хто працуе, атрымоўвае толькі 10% вышэй сацыяльнага мінімума, якое і так надта заніжанае. 75% насельніцтва жыве па-за рысай беднасці. Выбуху грамадскага не-задавальнення пакуль што не будзе, бо людзі, якія жывуць ва ўмовах натуральнай гаспадаркі, карыстаюцца пэўнымі запасамі. Узнікае многа забастовак, але людзі не змагаюцца з уладай. Яны просяць кіраўніцтва дзяржавы вырашыць іх проблемы. Па-старому вераць, што ўлада можа „даць”, „аформіць”. На пералом трэба пачакаць.

Гутарыў Кшиштап ЛАЗІНСКІ
Wprost, nr 38

Беларускі друк аб Ежы Гедройцу

У Парыжы памёр мудры чалавек з Мінска

У Парыжы 635-м нумарам закончылася гісторыя жыцця палітычнага часопіса „Культура”. Так здарылася таму, што не стала яго заснавальніка, нястомнага рэдактара, публіцыста, палітыка і самага таленавітага з усіх дыпламатаў Ежы Гедройца.

Яшчэ два гады таму ў тэлефоннай размове з карэспандэнтам „Беларускай деловай газеты” ён пераконваў, што „нягледзячы на стары ўзрост, маючы на самай справе вялікі аўт’ем работы, стаміўся не настолькі, каб думаць аб пенсіі”. Тады ж Ежы Гедройц заявіў, што не збіраецца назначаць пераемніка на рэдактарскую пасаду і да таго ж ужо даўно рашыў, што пасля яго смерці „Культура” перастане выходзіць.

— З гэтым цяжка згадаціца, — сказаў прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі беларусістай Адам Мальдзіс, — таму што „Культура” — з’ява агульнаеўрапейская.

Феномен сусветнага значэння — палітычны часопіс, прызначаны ўсе спрэчкі вырашаць мірным шляхам — быў створаны з нічога больш паўвека таму жменькай аднадумцаў на прадмесці Парыжа. І хця выдаваўся ён за сотні кілометраў ад Літвы, Беларусі, Польшчы, Украіны і Расіі, „размаўляў” з чытачамі-эмігрантамі аб адбываючыхся там здарэннях так, быццам увесь час заставаўся ў самай іх гушчы, і нават апярэджаючы іх: „Архіпелаг ГУЛАГ”, напрыклад, на польскай мове выйшаў у „Культуры” задоўга да таго, як з’явіўся пераклад твора Аляксандра Салжаніціна на французскую мову.

Ежы Гедройца называлі прарокам. У канцы 40-х гадоў, калі ўся Еўропа лічыла мір пасля другой сусветнай вайны часовым, а польскія эмігранты не распакоўвалі чамаданы, рэдактар „Культуры” сказаў: „На тэрыторыях па суседстве з Польшчай з’яўляца на свет незалежная дзяржава — Украіна, Беларусь, Літва”. Вельмі многія тады за гэта пакрыўдзіліся. Толькі ў пачатку 90-х палітычныя дзеячы былога сацыялістычнага лагера змаглі ацаніць гэтае прадказанне. Адкрытае грамадства ў Польшчы прапанаваў ён будаваць шляхам нармалізацыі адносін з бліжэйшымі суседзямі. Толькі адна-му яму вядомымі дыпламатычнымі прыёмамі Ежы Гедройц з лёгкасцю прыміраў два сканфліктуваныя бакі,

каб энергію спрэчак накіроўвалі юны ў канструктыўнае рэчышча. Беларусі якраз не хапае такога „феномена здравага разуму”. Не маючы нацыянальнай праціўніцтвы і стаўшы дасягненнем усёй зямной цывілізацыі „вялікі эмігрант” заставаўся ўсе 94 гады свайго жыцця нашым земляком. Па іроніі лёсу, імя чалавека, з думкай якога лічыўся ўесь свет, беларусы забылі. Пасля яго ад’езду з Беларусі ў 1916 годзе аўт’ем загаварылі ў Мінску толькі ў 1998 годзе, калі, знаходзячыся за дзве тысячи кілометраў ад беларускай сталіцы, ён сумеў сабраць пад дахам Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі на сваю выстаўку прадстаўнікоў чатырох суседніх краін, адносіны паміж якімі не былі адназначнымі. Тады ж нязменны абаронца правоў беларусаў атрымаў і першую ўзнагароду радзімы: незалежная асветная інстытуцыя „Беларускі калегіум” прысвоіла яму званне доктара *honoris causa*.

У Беларусі ў рэдактара „Культуры” не засталося ні сяброў, ні бізкіх. Ад дзяцінства ў Мінску ў яго памяці захаваліся толькі агульныя вобразы: Свіслач, губернатарскі парк над ракой, Кафедральны сабор, Кальварыйскія могілкі і прафесар гімназіі Масоніус. Зрэшты, гэта не перашкаджала з’яўленню ў кожным нумары „Культуры” інфармацыі аб нашай краіне ў „Гістарычных сыштках”, якія з 1962 года расказвалі аб навейшай гісторыі Польшчы і краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Два гады таму ён не збіраўся паміраць, паколькі ведаў, што „зрабіць яшчэ трэба вельмі многа”. Не верыцца, што такі празорлівы чалавек не прыдумаў ёсё ж, як прадоўжыць жыццё свайму дзіцяці — часопісу „Культура”, якое мела прадстаўніцтва ў 18 краінах свету. Магчыма, адказ на гэтае пытанне трэба шукаць не ў тастаменце Ежы Гедройца, а ў 800 архіўных старонках Літаратурнага інстытута ў Парыже. Там захоўваецца перапіска нязменнага рэдактара „Культуры”. Яму пісалі Іосіф Бродскі, Надзея Мандельштам, рэдактар часопіса рускіх эмігрантаў Уладзімір Максімаў, Чэслаў Мілаш, Збігнєв Бжэзінскі, Віталь Гамбровіч, Юзэф Чапскі — усіх 106 чалавек не пералічышь.

Марына ЗАГОРСКАЯ
Беларуская деловая газета
№ 841 ад 22.09.2000 г.

Сям’і, Сябрам і Супрацоўнікам парыжскай „Культуры” слова глыбокага спачування і жалю па прычыне смерці Галоўнага Рэдактара Ежы Гедройца, сапраўднага прыяцеля нацыянальных меншасцей, перасылае моладзь, бацькі, дырэкцыя і педагогічныя калектывы Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы.

Памёршы Ежы Гедройц астaeцца ў нашай памяці як чалавек, які асабліва ўшанаваў беларускую нацыянальную меншасць — не пустымі словамі, але канкрэтнай фінансавай падтрымкай. Усе мы салідарызуемся са словамі лаўрэата Нобелеўскай прэміі Ч. Мілаша, што „векапомнай заслу́га Ежы Гедройца — зразуменне рангу нацыянальных адносін”. Хілім галоўы і выказываем пашану выдатнаму чалавеку польскай эміграцыі.

слабога найчасцей вымушана ўмовамі яго жыцця, але тады нельга такі стан называць талерантнасцю. Прафесар Мальдзіс звярнуўся ў таксама ўвагу на ўсялякія дэвіяці, якія наглядаюцца сярод беларусаў у справе ўспрымання сваёй тоеснасці. Некаторыя г.зв. дзеячы падкрэсліваюць адметнасць нацыянальнага характеристу жыхароў усходняй і заходняй Беларусі. Іншыя прыдумлі новую палітычную катэгорыю — ліцвінскую нацыю. Усё гэта паказвае на слабасць нацыянальных сувязей, што дазваляе ўсялякім палітычным авантuryстам весці на беларускай зямлі сваю гульню.

Прафесар Але́сь Краўцэвіч адзначыў,

што ў польскай прафагандзе выступае шмат непрыязных беларусам жэстаў. У якасці прыкладу падаў называнне заходняй Беларусі ўсходнім польскім крэсамі. Касцельная прэса, выкарыстоўваючы ўсялякія сацыялэхнічныя методы, часта разбуджае сэнтиментальнаяе стаўленне да гэтых жа крэсаў. Па-куюль не размаўляюць з сабой беларускі і польскі палітыкі — заўважыў Краўцэвіч — дыялог павінны весці навуковыя даследаванія. Толькі навуковае асяроддзе можа адпаведна падрыхтаваць грунт для дыскусіі народаў. Вынікі семінара як бы пацвярдзялі ягоны тэзіс.

Яўген МІРАНОВІЧ

З Ляўкова ў Прусію

Клуб беларускіх спраў „Граблі”, які дзейнічае ў Гайнаўскім белліці, арганізаваў з 7 па 12 жніўня 2000 года летнік. Белліцісты з Гайнаўкі і Бельска-Падляшскага ды некалькі студэнтаў — выпускнікоў белліці, карыстаючыся дапамогай Беларускага гісторычнага таварыства і гасціннасцю Пятра Карпюка з Беластока, які даў ім у карыстанне свой дом у Капітаншчыне, разам са сваім апекуном Яўгенам Янчуком наведалі Новую Луку і Бярнацкі Мост. Збіралі там фальклорны матэрыял і запісвалі расказы мясцовых жыхароў пра бежанства, жыццё ў міжваенны перыяд і першыя пасляваенныя гады.

Вучні даведаліся, што ў міжваенны перыяд людзі, якія жылі непадалёк Ляўкова, займаліся найчасцей земляробствам, але гаспадаркі былі ў іх невялікія. Часта гадавалі па адной карове, свінні, сеялі збожжа і садзілі бульбу. Аднак, плён на пясчаных і неўраджайных землях быў невлікі і жыхары вымушаны былі наймацца на дадатковую працу ў багацейшых гаспадароў або

працавалі ў лесе. Мужчыны з Ляўкова, Лукі і Ахрымоў наймаліся працаўць плытагонамі і сплаўлялі дрэва з навакольных лясоў. Праца была цяжкая, але заробак быў вялікі. Часта сплаўлялі дрэва ажно ў Прусію, а за адзін выезд можна было нават зарабіць гроши на куплю каровы. Зараз у вёсках каля Ляўкова вельмі мала маладых сем'яў. Найчасцей ліцэісты сустракалі там пенсіянераў ва ўзросце 60-70 гадоў. Мясцовыя жыхары наракалі на будову вадасховішча, а перасяленцы з залітай тэрыторыі з сантыментам успаміналі прыгажосць прыроды і чистую рачулку, якія заліта вада.

Удзельнікі летніка сустэрліся таксама з настаяцелем парафії ў Ляўкове айцом Леанідам Янкоўскім, які расказаў ліцэістам пра гісторыю прыхода, што ўзник у XVI стагоддзі. Зараз вучні будуць апрацоўваць запісаны на плёнкі матэрыял, а ў будучыні плануюць наведаць Нарваўскую гміну і арганізація сустречу з фатографам Маркам Далецкім.

Аляксей МАРОЗ

Перш за ўсё якасць

Сёлета сакольскі „Сомлек” святкуе 70-годдзе свайго існавання. Ён — адзін з перадавых польскіх малочных кааператываў, займае восьмае месца ў рэйтынгу на найлепшы гэтага тыпу кааператыву. Яго вырабы карыстаюцца вялікім поспехам не толькі сярод спажыўцоў, але таксама членаў спецыяльных конкурсных камісій. На працягу трох апошніх гадоў „Сомлек” атрымаў трох вылучэнні Міністэрства сельскай гаспадаркі „За найцікавейшы спажывецкі выраб”. Кааператыв увесь час аднаўляе свае прадукцыйныя цэхі ды спецыялістычнае абсталяванне.

Для „Сомлеку” вельмі важнай спрайвай якасць сырарынны. Цяпер у класе экстра купляе ажно 70% сырароў. Шматлікія сяляне ахвотна павялічваюць прадукцыю ды павышаюць яе якасць. Ад двухсот пастаўшчыкоў малако возяць кааператыву самаходы праста з па-

надворкаў. Ёсьць гаспадары, якія кожны дзень прадаюць 1 200 літраў малака. Цяпер у некаторых вёсках кааператыв усталёўвае вялікія бакі для схалоджвання сырароў.

Для тых сялян, якія намераны развіваць жывёлагадоўлю і мець большы статак кароў, хочуць купіць халадзільнікі для малака або аднавіць аборы — кааператыв дае крэдыты на 3% у год.

Кааператыв дапамагае сялянам, якім падчас майска-чэрвенскай засухі пасохла трава на сенажаці. Прывозіць ім, між іншым, сена з паўднёвой часткі нашай краіны. Частку яго купляе, а частку атрымлівае як дар ад сілезскіх земляробаў.

Зараз сакольская малачарская прадпрыемства найбольш прадае кефіру, ёгуртаў, смятаны і сыркоў. Ахвотна іх купляюць спажыўцы з Падляшскага ваяводства, Сілезіі, Памор’я і Варшавы.

(яш)

Непарадак на рынку

У верасні давялося мне пабываць у Зблудаве. Гэта быў якраз аўторак — дзень, калі ў мястечку адбываецца кірмаш. Карыстаючыся нагодай, зайдоў я на мясцовы рынак, які цяпер змянчэцца на ГСаўскай базе, побач складоў і пункту скупкі жывёлы.

На рынку прадаўцоў і тавараў мно-га. Можна туды зайдзі гольм і галодным, а выйсці апранутым і сътым. Купіце тут і булачку, і каўбасу, і шыкоўны касцюм, і абудак. А гандляры з-за ўсходняй мяжы прапануюць свае тава-ры па зусім нізкіх цэнах.

Аднак я заўважыў, што на рынку няма парадку. Прадаўцы так размясціліся на пляцы, што заблакавалі фурманкам і трактарам даезд да складоў і з вуглем і штучнымі ўгнаеннямі. Заня-

лі яны таксама пад’езд да платформенай вагі. Калі трэба было зважыць фурманку, дык прыходзілася праганіць прадаўцоў.

Тры гады таму рынак знаходзіўся ў цэнтры мястэчка, каля касцёла. Перавялі яго ў іншае месца, але не задбалі пра ўмовы для гандляроў. Я раней прапанаваў, каб бурмістр мястэчка ўзяў прыклад з нарваўскіх улад, якія падрыхтавалі гандлярам сталы пад дахам, каб маглі яны таргаваць нават у даждж. Цікава хто ў Зблудаве з’яўляецца адміністратарам рынку: Управа горада ці ГС? Думаю, што абедзве ўстановы павінны дамовіцца і паправіць умовы гандлю на мясцовым рынке.

Мікалай ЛУК’ЯНЮК

Прайшоў першы месяц навучальнага года, а настаўнікі так і не ведаюць, калі атрымаюць абяцаныя Міністэрствам адкукаці гроши, якія гарантую ім Карта настаўніка. Пачаткова прэм’ер-міністр гаварыў, што мае гроши на гэту мету, але зараз ўсё заціхла.

У жніўні г.г. вялася дыскусія наконт уядзення 22-працэнтнага падатку на продаж драўніны Дзяржаўнымі лясамі. Вядома, кіраўніцтва гэтай установы

ставала сцяной супраць такой пропановы, але не перамаглі, бо ад 4 верасня г.г. у лясніцтвах абавязвае ўжо такі падатак. Праўда, не па прапанаванай стаўцы, а ў паменшанай — 7%, але ўсё ж такі абавязвае.

Публічнае тэлебачанне паведаміла, што зноў павышаюцца цэны бензіну на 8 грошаў. Што яшчэ да канца года прыдумае ўрад, каб палатаць дзіравы бюджет?

Любіла несці людзям дапамогу

Першамай у пачатку 50-х гадоў у Нараўцы. Першая дзяўчына справа ў другім радзе — Тамара Саланевіч.

Успаміны пра Тамару Саланевіч.

Марыя Петручук з Заблоччыны: У нас сям’я вялікая была, дзеяцца дзяцей, я — найстарэйшая. Нас немец з Гарадзіска выгнаў. Некаторыя ў Ружаны перабраліся, а мы — у Нараўку; *напроці* Саланевічай жылі. Немцы ў іх бывалі, і доктар Лушчынскі. У іх была толькі адна дачка, Тамарка. Бацька яе працаваў тады ў млыне, а маці ў поле на кані вярхом выязджала. І яны для Тамаркі служанку са Стакча, якую звалі Мартосяй, нанялі. Мы гулялі на панадворку, — мама забараняла нам на вуліцу выбыгаць, бо па вуліцы немцы ездзілі. А Тамарка паглядзіць на нас сама адна, і ёй гуляць разам з намі хацелася, але яе не пускалі. Аднойчы, калі бацька ў млын збіраўся, яна стала плакаць, каб завёў яе да дзяцей, да нас. Нашы малодшыя яшчэ спалі, калі прывёў ён яе.

— Я прывёў Тамарку, — сказаў ён мне, — бо няня яе да вашых не пусціла і яна плакала.

Асталася яна ў нас. Прыйшла апоўдні Мартося клікаць яе на абед, а да Тамары і доступу не было! У мяне чатыры малодшыя сястры былі і чатыры дзяўчыны суседскія таксама з нашымі гулялі. Калі Тамара была ў нас першы раз, я зварыла гарохавы суп. Нашы ядуць і ёй я даю. А ў нас — не тое, што сёння — па дзве з адной мікі елі. Пытаю:

— Тамарка, а ты будзеш есці?

— Так, — крыху саромеючыся адказала яна.

— То ты з Оляй будзеш есці, — вырашыла я.

Вечарам, нагуляўшыся ў хованкі і „клясы”, пайшла яна дадому і адразу заяўвала маці:

— У цябе не такая смачная ежа, ты не ўмееш варыць! Марыся смачней наварыла.

На другі дзень Саланевіч зноў прывёў Тамару да нас. Саланевічка дала цэлую бляху пірага і два велізарныя кольцы каўбасы.

— Давайце вашым дзецям, — сказаў ён, — і яна хай з вами будзе. Не злуйце, я буду штодзень прыводзіць, бо няма ратунку — плача, што да дзяцей хоча...

І так цэлае лета ў сем гадзін раніцы прыводзіць яе да нас і яна з маймі сёстрамі гуляла.

Калі я вярнулася з прымусовых работ у Германіі, яна адразу прыбегла, мяне адведала. І цэлы час была добрая для нас. Аднойчы запрасіла мяне да сябе і сказала:

— Мой тата апынуўся ў Расіі. Жыве з удавою, якой вайсковага мужа забілі. Я адведала свайго тата. Тая жанчына прыгожа абышлася, падарак дала...

Грыша Петручук з Заблоччыны: Бацька Тамары быў да вайны наглядчыкам у маёнтку Тэрлікоўскай, якая жыла там, дзе сёння цэпэнаўскія блёкі, а таксама вёў

яе вадзяны млын. Як прыйшлі саветы, даведаліся, што ў Тэрлікоўскай служыў, загадлі: „Пакажы руки!” Мазалёў няма...

Ксёндз Тадэуш Краўчэнка, пробашч парафіі ў Нараўцы ў 1970-75 гг.: Тады пробашч парафіі ў Нараўцы, ксёндз Цялкоўскі, даў Саланевічу сковішча ў сваёй плябаніі.

Галіна Петручук з Заблоччыны: Пасля, за тое, што ксёндз прыняў, калі іх траслі, Саланевічы вырашылі: ксяндзу, які б ні быў, усё даваць: і бульбу, і малако, і ўсё!

Вера Русак з Нараўкі: Падчас вайны Саланевіч быў у Беларускім камітэце Нараўцы.

Жыхар Нараўкі, які прасіў захаваць ананімнасць: Саланевіч быў у Беларускім камітэце. Ён напэўна не зрабіў нікому нічога дрэннага.

Грыша Петручук: Даставаў дваццаць пяць гадоў. Пяцнаццаць адседзеў, а рэшту даравалі, але не меў права адтуль выехаць. Тамара, як у Москве вучылася, два разы ездзіла да яго, а як трэці раз паехала, то ўжо некалькі месяцаў раней памёр.

Галіна Петручук: Абраўлялі поле, бо так маці хацела, не магла без таго, — Як так, каб не трываць!

Надзея Смактуновіч з Нараўкі: Радзі маткі гаспадарку трymала, бо маці вельмі гаспадарку любіла. Не магла кароў прадаць, бо маці не дазваляла. Добрая была.

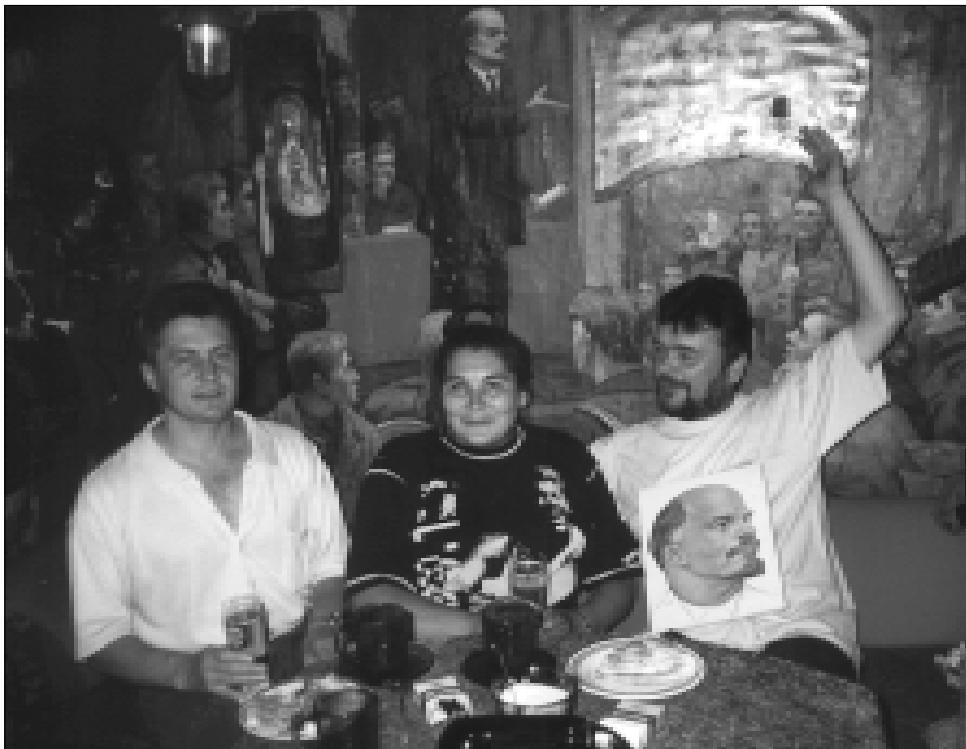
Вера Русак: Кідай гэтыя каровы — гаварылі ёй. Не магу, адказвала, мама не перажыве. Матку то яна даглянула, а сама хутка адышла. Яшчэ летам званіла, цікавілася, ці кветкі паліваюць. Штось яшчэ пасадзіла — дрэўца і кветкі...

Галіна Петручук: Не магла маме сканаць, што дрэнна чуеца, бо б мама выканчылася. Нічога не змянілася і ў апошнім часе. Не хацела паказаць, што хворая. Нават побыт у шпіталі скрывала, не хацела, каб яе адведвалі. Прасіла мяне, каб дзень і нач пры ёй была. За руку трymала: „Так мне лёгка, так добра”, — гаварыла. Радавалася, што хутка са шпітала выйдзе і ўсё будзе добра. Не думала, што памрэ...

Ксёндз Тадэуш Краўчэнка: Маці Тамары памерла два гады таму, у жніўні. Я раз у год, 24 чэрвеня — на свята Яна Хрысціяна, ездзіў у Нараўку і заўсёды наведаў некалькі сем’яў. І маці Тамары заўсёды стаяла ў акне і чакала: зайду ці не. І як не зайдоў бы, то адчувала б крываў. І Тамара тады бывала. Гаварыла пра сваю працу, што дзе сфільмавала: вёску, зуброў, набажэнства. Жыла праblemamі гэтага рэгіёна, праblemamі людзей, умовамі іх жыцця. Апавядала і што ў Варшаве чуваць. Ніколі не была багатая. Яна належала да тых людзей, што канцы з канцамі зводзілі: што зарабіла, то на гаспадарку прызначала. Любіла несці людзям дапамогу.

Запісаў Аляксандр Вярбицкі

Больші валасаты ад презідэнта

Кандыдат у презідэнты Беларусі (першы справа) і пратанаваны ім ценевыя міністры — замежных спраў (партыйна-канспірацыйны псеўданім Саша Шаршуноў) і юстыцыі (партыйна-канспірацыйны псеўданім Ружа Бабушкіна).

— А вы, разумееце, нават падобны ў нечым і да цара Мікалая Другога, — разахоцілася капміліментамі Ружа Бабушкіна, якую новы кандыдат у презідэнты Беларусі гатовы ўзяць у пакуль ценевы кабінет міністрами юстыцыі.

Беларускае. Войцех Рынажэўскі, пан у бары „У Валодзі” ў Гайнаўцы. Тут усё, што задумаў. У бары — ягоная казка-гульня. Усё ж, бізнесмен ён, а шчасця не шкадуе ўсім. А беларускаму народу жадае бананаў замест бульбачкі

ў кожным калгасе. Разлічвае на тое, што народ хоча жыць добра, лепш чым на заходзе, ды і ўсходзе, і поўдні, а нават і поўначы. І на яго пачуццё гумару, бо без гэтага не выжыве ніякі народ.

— На чые галасы найбольш разлічваеце? — пытаю спадара кандыдата ў начным кабінечке, за лямпай, якая памятае рэвалюцыйныя канспірацыйныя яўкі.

А мо і не памятае, хоць можам гэта ўявіць. Хто абражаетца, хто смяеца,

а ўся Еўропа ведае Гайнаўку не толькі з Пушчы, Фестывалю, але і гэтага каларытнага месца, з якога грошай папраўдзе то няма. А жулікам мо здаецца, што Войтэк Рынажэўскі — велькі рэстаратар. А калі хепенінгі арганізуемо смешныя, дык з каго смяеца! — з... Гітлера таксама смяляйся, да часу, панове, да часу!.. У казках злы чарапік пропадам прападае! А ў гэтым „кара-леўстве”, дзе час быццам затрымаўся, за частаколам, у „савецкім сезаме”, кожны можа стаць кім хоча. Можа спакойна папіваць піўцо, закусваць палачкамі ці бульбянымі сушкамі. Можа надзець на сябе форму ваеннага і адчуць сябе могучым захавальнікам межаў *не-объятнай* стрэны, дзе *вольно дышит* чалавек ды яе ідэалогіі. Хто для ўцехі, хто для ўспаміну... Музею 11 гадоў. Гэта таксама эпоха.

Чытачам „Нівы” напэўна прамільгнул на нашых старонках здымкі гаспадара гэтае цікавае ўстановы. Умеў увекавечыць момант. Таксама эпоху. Улавіць часам забаўнае, як вось на гэтым здымку, што красуецца ў люстраванай раме: „Суша на Падляшшы”: па пажоўклай траве сноўдающца беластоцкія каровы, а адна з самаадданнем палівае зямельку малочным струмянём, адным словам — сікае. Мадэль статная, па-каровінаму задуменная, і поўная канцэнтрацыі над сваёю справай ды жуйкай, і нават пэўнай абыякавасці да ўсіх гісторыі, што наўкола дзеяцца. Словам — беларуская беластоцкая карова ў колеры галандскім.

Войтэк заўсёды „нумерант” быў. Усё жыццё. Сям'я звыклася. Нават тады, калі, „стартуючы” ў выбарах на „прэзідэнта Беларусі” прэзентаваў first lady — блакітнавокую негрыцянку з Гаіці, жонку сябра француза. Паказвалі ягоную ўстанову ва ўсім свеце — у тэлебачанні французскім, шведскім, німецкім, а нават амерыканскім ды японскім. Больш пра яго, бывае, у бедэкерах, чым пра Белавежскі нацыянальны парк ды самую Гайнаўку. Іншыя могуць пакрыўдзіцца.

Пакрыўдзіцца могуць. Напрыклад, ветэраны-ЗБОВІДаўцы, што закінулі бару і разам з ім Рынажэўскуму абражанне нацыянальных пачуццяў і дурнія жарты з братніяй арміі-вызваліцелькі. Сенатар ад СЛД Ян Муляк, агледзэўшы выстаўку цудаў гісторыі, не заўважыў, што яна кагосцы можа абразіць ці вывернуць гісторыю. Проста, так было. А, бачыце, крыйдліва на яго, на бар гэты, паглядаюць, вось, хоць бы... французскія камуністы. Кожнаму сваё... А, вядома, у такой збораніне, на такім малым месцы, тым больш у „чырвонай Гайнаўцы”, усё выглядае кур'ёзна, калі б нават да гэтага ставіцца з як найбольшым пітэзізмам.

А ёсьць у бары і спецыяльны кабінет, дзе можаце паслуছаць рэвалюцыйную песню і звязацца тэлефанічна са... Смольным. Або, з пэўным страхам паглядзець на чорную таямнічую валізачку з не менш таемнай кнопкай. Ад гэтае кнопкі свет не разваліцца, калі б яе ўціснуць. Свет можа змяніць усмешка і трактаванне былога і таго, што ёсьць, лёгка прыжмурыўшы адно вока.

Міра ЛУКША
Фота аўтара

Цанава

Найчасцей пішам пра юбілеі людзей, якія ўнеслі вялікі ўклад у развіццё нацыянальнай культуры, змагаліся за незалежнасць Бацькаўшчыны і вызваленне народа ад чужога прыгнёту. Аднак у гісторыі Беларусі было таксама шмат асоб, якіх цяжка нават залічыць да чалавечага гатунку. Несумненна такім быў Лаўрэнцій Цанава, шэф сталінскай палітычнай паліцыі ў Беларусі (НКУС) у 1938-1953 гадах. Мінае сто гадоў з дня нараджэння найбольш вядомага ў Беларусі чэкіста. У супраўдніцтве называўся ён Джанжганава і паходзіў, як Іосіф Сталін і Лаўрэнцій Беряя, з Грузіі. Быў прымітывным і неадукаваным плебеем, якога бальшавіцкая рэвалюцыйна ўчыніла ўладальнікам соценіцы тысяч чалавечых існаванняў.

З 1922 г. кар'ера Цанавы была неразлучна звязана з кар'ерай Беряі. Цанаву партыйная арганізацыя Тблісі адбівала ў насіллі над маладой камуністкай. Яго галаву выратаваў Беряя, адзін з найважнейшых чэкістаў Грузіі. Абвінавачанне Цанавы ў крымінальных злочынствах было, у разуменні чэкістаў, малаважнае ў параўнанні з ягонымі заслугамі ў змаганні з контррэвалюцыяй. Ад таго часу Беряя меў у асобе маладога Джанжганавы цалкам адданага таварыша і разам з ім наводзілі бальшавіцкі

парадак у Грузії, пакідаючы за сабою дзесяткі тысяч трупаў.

У Беларусь Цанава трапіў пасля таго, як Беряя стаў народным камісарам унутраных спраў Савецкага Саюза. Такі ж рэспубліканскі пост заняў у Мінску Джанжганава, які, параўнівшись са сваім начальнікам, памяняў прозвішча на Цанаву, каб лепш гучала яно ў вушах беларусаў. Было гэта ў снежні 1938 г. У той час мінскі НКУС пад кіраўніцтвам Аляксандра Наседкіна вельмі паспяхова рэалізаваў стаўлінскую палітыку ў Беларусі. Кожны дзень сотні беларусаў куляй з нагана ў патыліцу пасыпаліся ў пясок. Масава расстрэльваліся інтэлігенцыя і сяляне, якія адмаяліліся аддаваць зямлю ў калгасы. Цанава, каб заніць месца Наседкіна, карыстаючыся падтрымкай Беряі, не мусіў нават рабіць вялікіх намаганняў: абвінаваці свайго папярэдніка ў супрацоўніцтве з ворагамі народа і ў пасіўнасці ў змаганні з контррэвалюцыяй. Сам арыштаваў Наседкіна, сам правёў допыт і сам загадаў яго расстраляць. Такім чынам даказаў, што ў Беларусі з'явіўся ўсемагутны суддзя, уладальнік жыцця не толькі мільёнай звычайных жыхароў рэспублікі, але таксама чэкістай і партыйных начальнікаў.

Работнікі НКУС, якім удалося перажыць свайго шэфа, расказвалі пра яго здзічэласць. Асабіста катаўваў свае ахвяры, асабліва, калі былі імі вядомыя людзі. Прыніжаў годнасць не толькі абвінаваці

вачаных, але таксама сваіх падначаленых. Страх учыніў ён асноўным метадам кіравання. Масавыя забойствы, якія па яго інспірацыі праводзіліся ў Савецкай Беларусі, не былі нічым абаснаваны і вынікалі з унутраных патрэб псіхапата, паслушнага сваім маскоўскім начальнікам.

Пасля верасня 1939 г. Цанава лавіў польскіх афіцэраў, ствараў структуру дзяносчыкаў у Заходній Беларусі і далей арганізаваў арышты і расстрэлы тысяч людзей. Арыштаваных, якіх не паспелі забіць да 22 чэрвеня 1941 г., загадаў чэкістам гнаць на ўсход. Аднак німецкае наступленне было настолькі хуткае, што пешыя калоны арыштантаваў не паспелі б пакінуць межаў Беларусі. Цанава загадаў тады расстрэльваць зняволеных на дарогах. Толькі на шашы з Вілейкі ў Полацк немцы знайшли пару тысячаў забітых чэкістамі сялян.

У час німецкай акупацыі Цанава з Москвы кіраваў дзейнасцю НКУС у Беларусі. Ахвярамі чэкістаў былі тады найчасцей не эсэсаўцы, які пісала савецкую пропаганду, але настаўнікі беларускіх школ, гмінныя чыноўнікі мясцовага паддоляння, солтысы, людзі, якія адмовіліся падпарадковацца загадам савецкіх партызан. Сёння цяжка ўстанавіць ці ў 1941-1944 гадах больш беларусаў загінула з рук гестапаўцаў ці чэкістаў Цанавы.

Пасля вайны, да лістапада 1951 г., Цанава стаў міністрам дзяржаўнай бяспекі БССР. Атрымаў званне героя Савецкага

Саюза, ордэны імя Леніна, Суворава, Кутузава, Чырвонага Знамені, а таксама польскія найвышэйшыя дзяржаўныя ўзнагароды, прысвоены яму прэзідэнтам Берутам. Кат Беларусі выступаў у ролі збаўцы беларускага народа. Хаця скончыўся час масавых расстрэлаў, аднак сотні тысяч людзей далей высыпалі ў сібірскія канцлагеры. Цанава ссылаў туды таксама найвышэйшых чыноўнікаў Беларусі, калі яны яму ў нечым не падпарадковаліся. У Сібір трапіў міністр асветы БССР Платон Саевіч, а легендарны дзеяч бальшавіцкага руху, сакратар Абласнога камітэта Камуністычнай партыі Беларусі ў Гродне Сяргей Пртыцкі быў пазбаўлены не толькі палітычнага значэння, але і авбінавачаны ў здрадзе камуністычным ідэалам.

Пасля смерці Сталіна за яго спадчыну змагаліся чэкісты, аб'яднаныя вакол Берыі, і партыйныя апаратчыкі, згуртаваныя вакол Мікіты Хрущова, якога падтрымвалі генералы Чырвонай Арміі, а асабліва маршал Георгій Жукаў. Беряя прайграў, а разам з ім закончылася кар'ера Цанавы. Кат Беларусі ўжо ў красавіку 1953 г. апынуўся ў турме маскоўскага НКУС на славутай Лубянцы. Невядома што з ім там стала: ці забілі таварышы, ці пакончыў жыццё ён самагубствам? З'явілася толькі паведамленне, што Цанава памёр у турме 12 кастрычніка 1955 г.

Яўген МИРАНОВІЧ

Выбары ў белліцэі

Маладзёжны парламент Падляшскае ваяводства, у склад якога ўваходзіць вучні сярэдніх школ, разам з Савюзам левых маладых арганізавалі 15 верасня 2000 года прэзідэнцкія права-выбары. У амаль 30 сярэдніх школах нашага ваяводства вучні мелі магчымасць галасаваць на кандыдатаў у прэзідэнты з ліку асоб зарэгістраваных Дзяржжайной выбарчай камісіяй на кастрыч-

ніцкія выбары. Карты для галасавання падрыхтаваў „Кур’ер паранны”, які трymаў патранат над выбарамі.

У Гайнаўскім белліцэі перамог Аляксандар Кваснёўскі, на якога галасаваў 161 вучань (77% усіх галасуючых). На другім месцы апінуўся Анджэй Лепер, якога падтрымалі 14 ліцэістай, а па 7 галасоў атрымалі Пётр Ікановіч і Анджэй Аляхоўскі. Было 5 прыхільнікаў Мар’яна Кшаклеўскага, 4 Леха Валэнсы і 3 Яраслава Каліноў-

скага. Усе апошнія кандыдаты атрымалі па адным або два галасы. Толькі на Яна Альшэўскага нікто не галасаваў. На 270 вучняў, якія мелі права галасаваць, 210 асоб прыйшлі на выбары. Галасаванне адбылося ў актавай зале. Вучні трэціх і чацвёртых класаў галасавалі ў спецыяльна падрыхтаваных кабінах, прывезеных з гарадскога магістрата, а карты ўкідвалі ў праўдзівую выбарчую урну. Многія ліцэісты чацвёртых класаў сёлета прымуць

удзел у прэзідэнцкіх выбарах, якія адбудуцца 8 кастрычніка г.г.

— Думаю, што большасць вучняў галасавала ўсур’ёз, але напэўна знайшліся асобы, якія прагаласавалі дзеля жарту, — заяўляла Ілона Карпюк, вучаніца белліцэі і намеснік маршала Маладзёжнага парламента Падляшскага ваяводства, — Пасля права-выбараў аказалася, што ва ўсіх школах нашага ваяводства перамог Аляксандар Кваснёўскі.

Аляксей МАРОЗ

Літаратурна-мастаўка старонка

(488)

Простыя слова

Засудзілі без суда. Ці можна гэтак? На няйўным пасяджэнні — можна. Гэта калі толькі суддзі самі рашаюць, бо „справа эвідэнтная”; без сведкаў, бо ўжо тыя, сведкі, сваё зрабілі. Прышлі, сказаі, што Тэкля дзяцей сваіх б’е, што п’яніца яна, а тыя троє дзяцей то, бессаромніца, без мужа мае. А той муж — не муж у турме сядзіць, бо збіў на матацыkle п’янага прахожага. Ага, і сам выпішы быў. Сядзіць, а ў Беластоку хто там ведае — мо і чалавека насмерць забіў? Чортава насенне тыя дзеткі, патомкі курвы і бандыты. Гэтак сказаць можна, бо ж суседзі — хрысціяне, у касцёл бегаюць ледзь не што-дня. А каб такое пад бокам такіх людзей вялося?! Жыць не давала?

Пайшлі заклапочаныя ганебнай распустай, што пад бокам буяла, у Сямейны суд. Суд прыслаў куратара да Тэклі Маліноўскай, каб пабачыць, што і як. Тэкля п’янай не была, дзеци чыстыя, ды ў халадзільніку — пустэча. Значыць, не корміць сваіх дзяцей кабета, голадам морыць. Другі раз — перад каталіцкім Руздвом — таксама амаль галодныя ўсе — і яна, і яе сынкі і дачка. Праўда, атрымала была толькі што пенсію па прычыне сваёй амаль слепаты, ды ўсё ўжо выдала: боты купіла, паліто малым, сабе куртку, бо ў падзертай хадзіла. І пыласос паплаваўся... Ладзілі тэлевізар... Ага, жэрці не мае што, а пыласос купляе? Запісала куратарка: „Не ўмее распараджацца грашмі, неадказная. Адзін сын слаба гаворыць: трэба яго забраць у школу, якую вядуць каталіцкія мана什кі пад Кракавам. А старэйшых — у цэнтр для беспрытульных дзяцей”. Гэтак і зрабілі — прыехала паліцыя забраць Тэкліных дзяцей. Ніякіх папераў не паказалі. Білася, як то матка, дык кайданкамі рукі скавалі. „Не джый се, курско!” — верашчаў адзін паліцыянт, найбольш пільны ў выкананні сваіх абавязкаў. Суседзі трывалына паходжвалі па калідоры ў блёку.

Калі Тэкля пайшла ў суд, паказалі ёй рашэнні: на няйўным пасяджэнні, без яе прысутнасці, суд сцвердзіў, што Тэкля Маліноўская — матка неадпаведная для сваіх дзяцей, а канкубенту яе, які ж у турме, таксама ўзбудзілі справу, каб часова адняць бацькоўскія права, бо ж не можа ў турме іх выконваць.

Вядома, пісала апеляцыі. Хадзіла, бегала. Высахла, як трэска. „У дзетдоме дзеци пачалі брыдкасловіць!” — лямантавала. Толькі адна з педагогаў, Любка, бачачы, што жанчына не п’яніца, а акуратная, талковая, парыла ёй пісаць у суд, і то не раз. Паперы не шкадаваць. Ды на тулю „паперу” не было адказу, які мог задаволіць жанчыну, якой аднялі ўсё, што мела ў жыцці. Няма ж у Тэклі ні бацькі, ні маткі, ні сваякоў бліжэй-шых, толькі яны, малыя. Старалася іх утрымліць, шыла па начах для кааператыва, сабе ды дзецим перашывала, латала. Колькі народу на граніцы беднасці і нават нэнды, а каму за гэта дзяцей забіраюць! Не пытаючыся, чаму ў яго

нейкія праблемы? Каму не пішуць, што „быў агрэсіўны ў адносінах да паліцыі”, калі яму з рук дзяцей выдзіраюць ды лаюць ад найгоршых?..

Суседзі рагаталі праста ў вочы, сустрэўшы Тэклю ў ліфце: „Урэшце, слепаку, абсела! Пойдзеш преч з нашага пажонднага каталіцкага дому! У Харошчы згніеш!” Адна нават, скінуўшы Тэклі акуляры,схапіла за галаву і пачала таўчы ў сцяну. На крык збегліся іншыя, вызвалі паліцыю, што Тэкля, вось... старушку пабіла. Бачыце ж: кроў на яе руках — абараняцца мусіла ад гэтае прастытуцкі! Колькі сведкаў гэта бачыла!

Усё ж, Тэкля знайшла сваіх сведкаў. Чужых людзей. Дзве асобы, між іншым тую педагог. І кабету, вядомую ў судзе як грамадскі куратар, журналістку. Тая ведала Тэклю Маліноўскую амаль ад дзіцяці. І яе старанні, і клопаты, і праблемы, таксама і з ейнімі суседзямі. Асабліва суседку адну ведала, шчырую хрысціянку, якая найболыш шчыравала ў паклёніцтвах на амаль паўбеластока. І адно найбольш хіба пераканала суддзю: Тэкля гэта не жабрачка, што толькі руку працягвае, каб ёй памаглі. Пазыцыя — аддасць. Як жа не дбае пра дзяцей? Вазіла наймалодшага сына па шпіталях, на аперациі на адкрытым сэрцы. Дзеци вучанца добра. Гэты касцюм, у якім у суд прышла — сама сабе пашыла. А пра п’янства ніхто не чуў! Ніхто выпішай яе не бачыў! Ляжала раз пад блёкам зімой? Ага, пакаўнушася, пабіла акуляры, вывіхнула нагу, і ніхто з гэтых добрых людзей не выйшаў, не падняў, рукі не падаў, каб усталі, ступіла, да дому дацягнулася. Суседка з акна крычала: „П’янюга, разляглася пад блёкам! Мо табе якога кавалера падаслаць! Бандытава наложніца!”

Найбольш пераканаўчымі былі, аднак, магнітафонныя запісы. Журналістка пазычыла Тэклі свой дыктафон, хоць, вядома, крыху баялася, што яна можа яго страціць, калі суседзі заўважаць, што ім карыстаецца. Каб запісала ўсё на аб’ектыўнай магнітнай плёнцы, што казаць будуць. А сказаі, што думаюць пра яе і судовую справу, не скрываючыся. Адна прышла нават дахаты, каб выказаць сваю ўцеху з таго, што гэтай „рускай курве” забралі яе байструкоў. Так была завялася, што Тэкля вызвала паліцыю. Пачалася старая спеўка, як то Тэкля правакуе суседзю, якая яна алкагалічка, хамка ды бессаромніца. Тэкля перад паліцыянтам паказала была тулю штучку, пусціла запіс. І гэта ж самае паслушаў і высокі суд. А там усенька было — як то яе „залатвілі”, і ніхто яе слухаць не будзе, бо хто такую паслухае — бедную, бездапаможную, са злою славай, пра якую раструбілі па судах? І прагучала ў шаноўных мурах суда ўвеселі фразеалогія ды праўда сціпленькіх панясюць, што вытоптвалі тут сцежкі, каб ратаваць няшчасных дзетак дэгенераткі.

Міра Лукша

Віктар Швед і Аляксандра Шавэла-Навацкая (у цэнтры) на экуменічнай сустрэчы.

Аляксандра
Шавэла-Навацкая

Ты вечны

Твой заўсягды
нязменны твар
Ты не змяняешся
Ты Вечны
нам за любоў
любоў дар
даеш за нашу
чалавечнасць
хто хлеба просіць
даеш хлеб
ваду даеш
дзеля патрэб
хворых дзяцей
мяняеш лёс
бо матчыных
шкадуеш слёз
бо Ты — Адзіны
усёвед
молім:
не быць у паняверцы
або каб знікнуў
нават след
благой пустэчы
у нашых сэрцах

Пераклаў з польскай

Віктар ШВЕД

Вольга КУРТАНІЧ (Мінск)

Зямля

Усход на заход павернецца,
Ляжа імгла на крыжы.
Пра цябе мне ўжо не даведацца:
Ляжы, мой верны, ляжы.
Спрабуюць летам сланечнікі
Сцішыць нязмерны адчай:
Зорных мараў маіх паплечнікі,
Ляжы
І мне выбачай.
Атава засцеле гожая
Покрыва над табой:
Ляжы, мой ціхі, прыгожы,
На вечны ўзыход галавой.
... Вярба там
І ясень з шыпшинаю.
... Там матка,
Там хлопец з дзяўчынаю.
Ляжыце, мае сваякі.
У пушчы зрадзелай струмок цячэ,
За пушчай адно паселішча.
Спакою вам — на вякі.
Не ведаю, хто раней за мяне
Ляжа заўчастна спаць.
Зямля кожнага з нас не міне:
Нам захоўваць,
А ёй — хаваць.

Анатоль ДЭБІШ (Брест)

Нащадак

А дзіды прабівалі грудзі,
І кроў лілася на траву.
Шапталі ворагі: „Не будзе
Ён болей жыць...” А я — жыву.

На белым матчыным абрuse
Дзялілі хлеб наш, соль і мёд.
Не жыць, крычалі, Беларусі,
Знік на вякі яе народ.

Гарэў палац... Іржалі коні...
На дол забіты падаў вой.
Чужынцы беглі ад пагоні —
І меч звінёў над галавой.

А сейбіт зноўку сеяў жыта,
Гайлі Беларусь сыноў,
І, тысячи разоў забіты,
Уваскрасаў я зноў і зноў.

Кшиштап Бачкоўскі

Верш

Жнівен. Пад вечар. Не трэба
Ствараць свайго ўяўлення свету.
Гэты наўкола
абвальваеца запыленым мурам
вуліцай гучнай і пустою
кладзе сонца на руки
на ваду. Я — рыба
пасярод каранёў альшыны
шкура ценъ — адмыкаю
вусны і чытаю паветра
Пераклада з польскай Міра Лукша

Лэся Украінка (1871-1913)

* * *

Асені плач, асені спеў...
пасярод залатога лета
непераможна празвінёў,
бы мая песня спета.

Ох, ён таму ж, што восенню,
імглістага аднойчы ранку,
я завяла заўчастна раз
сабе вяснянку.

Пераклаў з украінскай
Юры ТРАЧУК

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Навучэнцы беларускай мовы I „а” класа Гімназіі ў Орлі.

У новым 2000/2001 годзе

Пачаўся новы навучальны год, які закончыць гэтае тысячагоддзе. На ўроку беларускай мовы, разам з нашай настаўніцай, вырашылі мы напісаць кароткі ліст, падзяліцца нашымі ўражаннямі і спадзяваннямі.

У нашым I „а” класе шмат моладзі будзе вывучаць родную мову і ў I „б” класе не менш. I „а” клас гэ-

та вучні са школы ў Орлі і Дубічах-Царкоўных.

Мы вельмі хутка пазнаёміліся між сабой, з настаўнікамі, а вучні з Дубіч са школай. Нашым сябрам з Дубіч падабаецца школьні будынак, спартыўная зала і вялікая сталовая.

Думаем, што ўрокі роднай мовы пашыраць наш погляд на многія

справы: пазнаёмімся з беларускай літаратурай, даўняй і сучаснай, з вевраннямі нашых продкаў, вывучым песні, пазнаёмімся з нашай „малай айчынай” і яе жыхарамі.

На ўроку паставілі мы пытанне: хто вінаваты ў тым, што так мала дзяцей вывучае родную мову ў нашай і іншых школах? Заўсёды гаворыцца „dzieci nie chcą się uczyć języka białoruskiego”, але ці то дзеці не хочуць?

I „а” клас Гімназіі ў Орлі

Канікулы

Канікулы — час адпачываць, калі яровыя кветкі рваць. Час на ўспамін наймілайшых хвілін. Калі ад школы можаш вызваліцца, каб потым у ёй зноў паявіцца.

Марта АСТАШЭУСКАЯ,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

* * *

Сонца зайшло.
На шпацыр
выйшла нач.
У мае акно
стукае птушка.
Яе завуць любоў.

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Новае чагосці вучыць

Мяне завуць Юліта Харытанюк. Я вучаніца I „б” класа Гімназіі ў Орлі. У гэтую школу я прыехала першы раз, тут усё новае. Я не ведала куды ісці, з кім гаварыць. Апрача сяброў са Старога Корніна я нікога не ведала. Але мы хутка пазнаёміліся. Мае новыя сябры, як і я, даязджаюць у школу з розных вёсак. Пазнаёміліся мы з настаўнікамі, якія будуть нас вучыць і ацаняць. Вельмі хутка я спазнала школу, класныя залы, святліцу, сталовую. Абеды ў Орлі вельмі смачныя. Цікава пабываць у новай школе, знаёміцца з новымі сябрамі і новым асяроддзем. Новае заўсёды чагосці вучыць.

Юліта ХАРЫТАНЮК,
Гімназія ў Орле

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Асветніца Еўфрасіння

Дойлід Іаан

Асветніца збірала вакол сябе таленавітых людзей. Імёны двух з іх дайшлі да нашых дзён. Гэта дойлід Іаан і ювелір Лазар Богша.

Дойлід — тое самае, што і архітэктар. Ён стварае праекты розных будынкаў і сочыць за тым, як гэтыя праекты ператвараюцца ў саборы, палацы і ў іншыя пабудовы.

Іаан — самы вядомы са старожытна-беларускіх дойлідаў. У адным з заснаваных Еўфрасіннай манастыроў ён пабудаваў па яе просьбе царкву казачнай прыгажосці. Яе змуравалі надзіва хутка, усяго за сорак тыдняў. Гэтая царква завецца Спаса-Еўфрасіннеўскай. Яна і сёння стаіць у Полацку паблізу ракі Палаць і нагадвае казачную белую птушку, што апусцілася з неба на цудоўны зялёны луг.

Усе сцены Спаса-Еўфрасіннеўскай царквы ўсярэдзіне пакрытыя дзвіноснымі фрэскамі. Старожытныя фарбы цудоўна захаваліся. У тых часіны мастакі рабілі іх самі. З на-

Спаса-Еўфрасіннеўская царква ў Полацку.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК
стою паленых яловых шышак атрымлівалася, напрыклад, добрая фіялетавая фарба, а з паленай косці — сіняя са смарагдавым адлівам.

Як лічаць вучоныя, на некаторых фрэсках намаляваныя сама асветніца і яе сёстры.

(працяг будзе)

Залежыць гэтае ад пані

Надта настаўніца злуеца:
— Лянівы, неслухмяны Пеця,
Амаль не вучышся ніколі,
Сорам прыносіш сваёй школе!

Калі ж ты, лодар і гуляка,
Будзеш мець лепшыя адзнакі?
Адказ даў Пеця на пытанне:
— Залежыць гэтае ад пані.

Віктар ШВЕД

Аўто з планеты Макін

(частка III)

Насупраць Самаходзіка стаялі двое малых зямлян, людзей. Яны пачалі перамаўляцца адно з адным точненікімі гукамі. Самаходзік уклічуў свой слоўнік-перамоўнік, але доўгі час не мог зразумець, якой мовай карыстаюцца істоты. Толькі нядаўна быў даведаўся з Супервуком, што гэту мову лічаць некаторыя ўжо мёртвай, а нават не мовай, а дыялектам ніжэйшай формы жыцця ў Цэнтральнай Еўропе. Досыць сказаць, што з самаходаў (паводле жыхароў планеты Макін — найвышэйшай формы жыцця на Зямлі) толькі адзін від меў назыву на гэтай мове, — „Ніва”. Пі-пік-пік, — пачулі дзеці гукавы вынік гэтай аперациі, і прагучалаў металічны голас:

— Добры дзень. Мяне завуць Самаходзік, варыянт Б, восем гадоў ад праекту.

— Я — Міхась, — сказаў хлопчык, зусім не здзіўлены, і паказаў рукой на дзяўчынку: — А гэта — Юльця. Можна ў цябе сесці?

Самаходзік расчыніў дзверцы. Памаленку пакаціліся па палявой дарозе. Ніколі Самаходзіку не давялося ехаць па чымсыці такім, мяккім і пыльным, але хутка пераставіў свае параметры, і памчаліся б зусім хутка, ды Юльця аж запішчэла:

— У нас няма правоў! Нельга дзечям ездзіць адным на машыне!

— Э-э-э, яна так заўсёды: бацца! — засмаяўся хлопчык, але сапраўды, нельга ж дзецям самім ездзіць з чужымі.

Слава і ганьба Альшэва

Руіны двара ў Альшэве.

Едучы старажытным трактам з Ашмяны ў Свянцяны, перад Лынтуламі, што ля літоўскай мяжы, мы трапілі ў Альшэва, даваенную маёмасць роду Хамінскіх. Яшчэ да нядайна стаяў тут драўляны палац XVIII ст., адзін з самых цікавых архітэктурных помнікаў Віленшчыны.

Зараз найлепш з закрытымі вачамі знаёміца з гэтым легендарным месцам. Па адным баку дарогі стаяць апусцелыя калгасныя аборы, прысуджаныя на са-мазнішчэнне.

Вузкай сцяжынай, паміж дзікага пустазелля ідзем у двор. Першая сустрэча з палацам займае дых. Не, не ад захаплення! Шакіруе, што двар узарвалі цалкам нядайна, у канцы восьмідзесятых гадоў. І тая белая свежая цэгла, якой паводле сваёй фантазіі нехта надумайся прыбудавацца да ўцалелага флігеля.

Разлёгшыся на зялёной траве старога парка, гартаем прывезенія з Поль-

шчи даведнікі. Найгорш, што прасякнутыя яны „крэсавай” рамантыкай. Усё тут польскае, польскае, польскае! У са-праўднісці — месца не менш важнае беларусам, хаця б па той прычыне, што тут, у багатых кнігах Хамінскіх, знайдзена ў XIX ст. хроніка Вялікага княства Літоўскага ад 1550 года (Хроніка Быхаўца), каштоўны помнік стара-беларускай пісьменнасці.

Знаёмімся з гісторыяй роду і месца. Першыя тут былі Гаштолды. Пасля ў 1500 годзе маёмасць купляюць Кацэлы, далей пераходзіць ён у рукі Кішкаў, далей Казел-Паклеўскіх. Урэшце ў 1679 годзе маёнтак купляюць Хамінскія і ў іх руках Альшэва будзе па 1939 год.

Альшэва ў міжваенны перыяд, бачанае вачыма віленскага фотографа і краязнаўцы Яна Булгака (найлепш за-крыць вочы):

Альшэва — гэта незвычайная старонка, у гэтай каляровай, ахінутай мара-

мі, геаграфіі. Паглядзіце, калі ласка, са-мі: Недзе ўнізе, у глыбокім яры, раптам троіца двор і ў блакітным тумане зол-ку вытлывае сваімі размытымі абрыва-самі, вабіць сакрэтнасцю глухой адзіноты. Над шырокай, разлітай сажалкай, сярод векавых дрэў, грацыёзной кампаніяй пры-туліцца будынкі. За імі, на абрывістых узгорках шуміць лясны парк: чарнече су-ровыя яго воблік у застылым люстры вады. А бераг працягваеца крутымі меандрамі, то высіцца на ёшчанымі вольхамі, то хаваеца ў зялёныя заколлі, па-над якімі швэндаюцца ваністыя аблокі іме-лы. Двара не відаць — сцерагуць яго дры-мучыя дрэвы ля вады. Высокія, векавеч-ныя, яны ахінаюць пад сваім панаваннем усю сажалку, горнуць пад свае крылы ўзгоркі, ірвуцца ў гару, разбягаюцца па-баках, прасвятляюць магутнае голле ў сумным люстры вады. Сцелоўца яны ўслоды, несучы эмроочную, насычаную ма-ляйнічасць.

Не менш маляйнічая асона самага слáўнага прадстаўніка роду, апошняга мсціслаўскага ваяводы Францішка Ксаверыя Хамінскага. Сябраваў ён з гетманам Міхалам Казімірам Агін-скім, разам з якім прыступіў да Барской канфедэрацыі. Праславіўся як любімец караля Станіслава Панятоўскага, ад якога атрымаў званне пінскага старасты, генерал-маёра літоўскага войска і ўрэшце мсціслаўскага ваяводы. Су-польна з Іаахімам Храптовічам і Анто-нам Тызенгаўзам быў шматгадовым паслом у Сейм, дзе праявіў талент аратара. Займаўся таксама паэзіяй, пісаў оды, перакладаў творы Гарацыя, Раци-на, Карнея. Вылучаўся асаблівым талентам: нягледзячы на высокі даход ад маёнтка і дзяржаўнай дзеянасці — быў вечна без граша! Ажаніўся з Сафіяй Ты-зенгаўз, раней разведзенай з літоўскім падскарбным.

У даведніках знаходзім весткі пра альшанскую рэзідэнцыю, славутую ба-гатай калекцыяй інкрустованай меблі XVIII стагоддзя, партрэтамі жывапісу,

багатай бібліятэкай і архівам. Палац быў вытанчаным прыкладам рэгіяналь-нага дойлідства. Пабудаваны з тоўстых бярвенняў, на відным фундаменце, завершаны высокім мансардавым дахам, штораз быў мадэрнізаваны. У пачатку XIX ст. дабудаваны тут драўляны пор-цік, пазней — два мураваныя бакавыя крылы ў гармоніі стылю галоўнага кор-пусу, каб разам напамінаць падкову.

Яшчэ ў даваенны час Альшэва вылу-чалася гаспадарлівасцю і асветніцтвам. Аляксандр Хамінскі (ведаў дзеяць моў), вядомы як грамадскі дзеяц і дэпутат Думы, праславіўся як добры гаспадар. Гэта ён разбудоўваў і мадэрніза-ваў маёнтак, увёў сучасны прамысло-ва-сельскагаспадарчы стыль гаспада-рання. За яго часоў дзеяньічалі два ва-дзяныя млыны, была электрастанцыя, гумны з малатарнія, гарэлачны завод, пякарня, кузня, сушыльня сасновых шышак, цагельня, смалярня. Практы-кавалася пашырэнне агародніцтва, га-доўлі коней, пчаларства і рыбаводства. Працаўаў магазін, карчма і бясплатная пачатковая школа, арганізаваная за кошт уласніка.

У савецкія часы тут размяшчалася школа і жылыя кватэры настаўнікаў. Працаўалі бібліятэка і клуб.

Гістарычны будынак развярнулі бульдозерамі і трактарамі па невядомай прычыне.

На старым будынку дварскага, а пазней калгаснага, хлява, быщам да-паўненне жахлівой карціны самоты чы-пеў худы бусел. Ці не пакінула яго тут, хворага і бездапаможнага, добрая сям'я, сама адляцеўшая ў сонечны вы-рай? Апошняе — як пасля шведскага патопу!

Добра, што недалёка плыве казачная Страча. Кантакт з чароўнай, блакітнай водой непрыкметна вяртае энергію і ра-дасць вандравання.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Пятрусь Макаль

[1 [—] працяг]

агонь” (1960) выявілі зацікаўленасць да філасофскага асэнсавання сучасніці, да гісторыка-рэвалюцыйнай і маральна-этычнай тэмамі. І ўсё ж скажком у раз-віцці паэта, словам яго сталасці сталі кнігі вершаў „Круглы стол” (1964) і „Акно” (1967). Асабліва глыбокай фі-лософскай думкай вызначаўся верш „Дзень добры, Бах!”. Паэт расказаў пра сваё ўспрыманне бунтарскай музыкі вя-лікага кампазітара, пра сваё разуменне яе. Алег Лойка тады пісаў, што „толькі ўзмужнелы юнак, поўны гордасці за сваю Радзіму і разам з тым знаёмы з вя-лікімі здабыткамі сусветнай культуры, змог напісаць гэты верш. Грамадзянскаясталасць абумоўлівае творчую ста-ласць паэта — вось аб чым красамоўна гаворыць верш П. Макала (Алег Лой-ка, „Сустрэчы з днём сённяшнім”, Мінск, 1968 г., с. 102).

А яшчэ з гэтых зборнікаў даўно хре-стаматыйным стаў верш нашага земля-ка, які пачынаецца са слоў:

*Мае радкі — не лесвіца ў вякі,
Што недзе за туманнай рысай неба.
Мае радкі — працяг маёй руки,
Якой мне столькі рук пачынуць
трэба!
Усім, чыёю ласкай даражсу,
Паспей сказаць я толькі:
— Добры ранак!..
Мне не заснучуць,
Пакуль я не скажу:*

— Дзень добры!..
— Добры вечар!.. — Дабранач!..

Пасля Гродна Пятрусь Макаль пера-яджае ў Мінск. Вучыцца ў Москве на Вышэйшых літаратурных курсах. Спа-чатку працуе ў „ЛіМе”, затым пэўны час быў рэдактарам па эстрадным рэ-пертуары Міністэрства культуры Бела-русы, памочнікам галоўнага рэжысёра па рэпертуары ў Тэатры юнага гледа-ча, старшим рэдактарам выдавецтва „Мастацкая літаратура” і рэдактарам аддзела паэзіі ў часопісе „Маладосць”.

Але дзе б не працаўаў Пятрусь Макаль, яго ніколі не пакідала паэзія. „Ён быў паэтам, які востра і балюча адчуваў жыццё, чуйна і імгненна вы-бухаў сэрцам на ўсе яго змены і ўзрушэнні”, — пісаў пра яго Казімір Камейша. За кнігу вершаў „Поле” Пятрусь Макаль у 1980 годзе атрымаў Лі-таратурную прэмію імя Аркадзя Ку-ляшова. А ў 1984 годзе за зборнік паэзіі „Смак яблыка” — Дзяржаўную прэмію Беларусі імя Янкі Купалы. Паэзія Петrusya Makala заўсёды вызначалася шырынёй погляду на свет, філасофіч-насцю, лёгкай іроніяй і сарказмам. Ён быў паэтам-лірыкам, паэтам-грамадзянінам. Сусед па кватэрах, журналіст Андрэй Юдчыц, пра Петrusya Makala ска-заў так: „Гэта было шчасце — мець та-кога суседа. Паміж намі не прабегла ні-колі нейкая там кошка, нават кацяня не прабегла. Ён жыў па-чалавечы —

шчыра, проста, не выстаўляючы сябе. Сумленны паэт, сумленны чалавек, ён жыў па спрадвечнай беларускай пры-маўці: „ніколі не капай яму другому”. І, сапраўды, гэта было так. Яно адчу-валася і ў вершах:

*Дапамога павінна быць хуткай,
Дапамога павінна быць ціхуткай.
Скажыце, каму па душы дапамога,
Што пра сябе трубіць многа?..*

Дапамагайце, як дождж жалеткам,

Дапамагайце, як пчолы кветкам.

Пятрусь Макаль шмат пісаў пра дзе-яц. У гэтых творах ён умела выкарыстоўваць беларускія фальклорныя тра-дышы, узбагачаў іх, адкрываў дзесяцям таямніцы роднага слова, вучыў іх лю-біць прыроду, бацькоўскую зямлю. Юным чытачам паэт прысвяціў некалькі сваіх кніг. Сярод іх — „Хлопчык буд-дзіць сонца” (1966), „Песня згоды” (1983), „Чарадзейная скарбонка” (1987), „Я гатую абед” (1989). Наш зямляк пі-саў казкі, апавяданні і нават загадкі. Іх любілі дзесяці, бо яны напісаны вельми шчыра, а найперш лёгка чытаюцца:

*Па пакоі ходзіць робат —
У яго гумовы хобат...
Суне ўсюды доўгі нос.
А завеца... тыласос.*

Пятрусь Макаль вельми любіў тэатр. Яго жонка Галіна працаўала артысткай Тэатра юнага гледача ў Мінску. Пісаў ён п'есы і амаль ва ўсіх спектаклях, па-стаўленых па яго п'есах, Галіна Макаль выконвала ролі. Сумесна з Артуром Вольскім наш зямляк напісаў драма-тычныя творы „За лясамі дрымучымі”

і „Марынка-крапіўніца”. Былі напісаны і ўласныя п'есы „Адчыніце, казля-няткі!”, „Дай вады, калодзеж!”, а таксама лібрэта араторы „Запрашэнне ў краіну маленства” (музыка Яўгена Глебава).

Пятрусь Макаль пражыў не так і мно-га — усяго 64 гады. Яго не стала ў канцы жніўня 1996 года. Нашчадкам ён пакінуў цудоўную паэзію, прозу, дра-матургію. Але найперш вершы:

*Няма на зямлі адзіноты —
Пустэчы, падобнай да смерці.
Мы — ноты, мы — ноты, мы ноты
У чалавечым канцэрце...*

Сяргей Чыгрын

PS. Нядайна ад жонкі паэта атрымаў я ліст. У ім Галіна Іванаўна піша: „Вось толькі сёння змагла выканаць Вашу просьбу. Мне цяжка пісаць, таму што я ў 1982 годзе перанесла інсульт. Я буду пісаць коратка, бо цяжка: я прыка-вана да ложка. Наш сын Слаўка з Аф-ганістана вярнуўся, дзякаваць Богу, жывы. Ён скончыў Белдзяржуніверсітэт, факультэт журналистицы. Пры жыцці бацькі ў сына выйшла маленькая кніжка вершаў, не такіх моцных, як у Пет-руся, але хлопец ён добры і здольны. Цяжпер Слаўка працуе на тэлебачанні рэ-жысёрам. У мяне ўжо ёсьць унук Лёшкі. Вучыцца ў 7 класе. Скардзіца не буду, сын мне дапамагае, а больш ніхто: ні з Саюза беларускіх пісъменнікаў, ні ад-куль. А жыццё, Вы ведаце, зараз не вельмі лёгкае. Ну, нічога, дасць Бог цяр-пенне, вытрымаем...”.

С. Ч.

Наши скарбы

Нядайна я з сынам і сваяком, родам з вёскі Рудуты, а пражываючым у Беластоку, паехалі на машине пад наша вадасховішча Бахматы. Сваяка цікавій крыж, што стаіць па дарозе, на ўзгорку — гэта помнік па колішняй царкве, якая — як гаворыць легенда — згарэла або правалілася пад зямлю. Гэта вычасаны з вялікага каменя чатырохугольнік вышынёй мне да плячэй і пайржавелая жалезнай крыжоўніца, якая слаба ўжо трывмаецца каменя, бо для падтрымкі прывязана нейкім шнурком; аздоблена гэта стаірмі штучнымі кветкамі. На зямлі побач ляжыць круглы разбіты напалову невялікі камень, які калісці красаваўся наверсе крыжа; крыжоўніца яго трымала. Ад дажджу, ветру, сонца і часу ён раскалоўся напалову і так ляжыць.

Мяне і маіх наведальнікаў найбольш цікавілі надпісы на гэтым крыжы, які стаіць у адлегласці каля ста метраў ад Камянецкага гасцінца. І менавіта з боку гэтай дарогі на крыжы высечаны 1902 год. На жаль, надпісы выцерты і цяжка чытаельныя. З боку вёскі Дубічы-Царкоўныя на камені выдзеўбаны просты, чатырохканичны крыж і пад ім слова, якія ўжо вельмі цяжка прачытаць: „Христос воскрес. Сей крест сооружён на память церкви с 1717 года.” З боку Чахоў-Арлянскіх чытаем такія слова: „Сей крест сооружён на память церкви Петропавловской”. З боку ракі Арлянкі таксама ёсьць нейкія надпісы, але прачытаць іх немагчыма — дзеля гэтага патрэбны следапыты і спецыялісты, а мо нават і камп’ютэрная тэхніка.

Мне аднак дастаткова і гэтым надпісам, каб вярнуцца ў далёкае наша мінулае. Значыць крыж на ўзгорку каля Бахматоў пастаўлены ў 1902 годзе на памяць колішняй царквы, а хто яго паставіў — невядома. Выдзеўбаны каталіцкі крыж сведчыць пра то, што калісці царква была уніяцкая, а дата — што яна згарэла (правалілася ў нетры зямлі?) у 1717 годзе. І ўсё згадваеца з фактамі, бо другая царква — Пакроўская, якая згарэла на пачатку другой сучаснай вайны (сённяшняя стаіць на тым жа фундаменце, што і згарэла), была пабудавана ў 1726 годзе. Значыць, будавалі яе каля дзвеяці гадоў, хаця невядома, калі пабудова пачалася. Каля гарэла царква, што стаяла на ўзгорку каля Бахматоў, ікона Багародзіцы-Заступніцы (Пакровы) была занесена ветрам туды, дзе сёння пры дарозе з Дубіч-Царкоўных у Грабавец стаіць другая царква — Пакроўская. Таму ў нас на Пятра і Паўла — 12 ліпеня — вялікае свята ў гонар першай царквы, Петрапаўлаўская, што стаяла на ўзгорку каля Бахматоў. Таксама Пакрову, 14 каstrychnіка, Дубічы гучна святуюць у гонар другой царквы — Пакроўской.

Калісці, помню, гэты ўзгорак, дзе стаіць крыж, быў многа вышэйшы, як сёння, але людзі навокал яго аралі і зямля абсядала. Цяпер, на шчасце, інакш, бо гэта гмінная ўласнасць і ніхто яе не арэ, ра-

стуць там малады лес і трава, а навокал прыгожы краявід. І блізка „домкі”, але гэта ўжо, па-моему, дрэннае суседства.

Думаю, што гэты ўзгорак і яго наваколле трэба абавязкова запісаць у залатую кнігу помнікаў старадаўнісці і зрабіць цэласны рамонт згаданага крыжа; быў бы гэта першы крок у напрамку захавання ад забыцця мінулага нашай старонкі.

Калі закончыліся нашы назіранні, мой сваяк, які прыхапіў з сабою дэтэктар металу, пачаў ім шукаць „скарабаў” у гэтым месцы. А трэба прыгадаць, што ад Бахматоў да Дубіч-Царкоўных блізка Камянецкага гасцінца ў пачатку нямецка-савецкай вайны ў 1941 годзе праходзіла лінія абароны. Байцоў загінула вельмі мно-га; немцы сваіх забітых вывозілі адразу ў невядомым кірунку. Дэтэктар сваяка паказаў месца, у якім той выкапаў гільзу патрона з 1913 года! І іншыя гільзы былі таксама з царскага часу. Пасля трапляліся і савецкія, і нямецкія з 1939 года. Былі таксама асколкі з мінамётных снарадаў. Гэта сведчыць пра то, што тут гримелі бай і пралівалася чалавечая кроў. Здавалася, што ў першую сусветную вайну ніхто тут не біўся, але гэта толькі ілюзія, бо ўсе нашы людзі былі тады ў бежанстве; адкуль яны маглі ведаць, што і тут разыгрывалася чалавечая трагедыя? І дзіўна: рускі народ двойчы сустрэў ворага ў тым самым месцы, каля Бахматоў. А яшчэ больш дзіўна, што крыж на ўзгорку ацалеў, хаця каля яго разрываліся снарады.

Мой сваяк пытаў мяне, дзе магла быць жыдоўская карчма каля царквы (а была), бо там абавязкова нешта мусіць быць у зямлі — нейкі дукат, талант... Ніхто аднак не ведае яе месцазнаходжання ў мінуlyм.

Спытаў я сваяка, што ён добрага раздабыў у зямлі сваім апаратам. Адказаў, што асабліва каштоўнага нічога, але варта шукаць, бо гэта добрае і цікавае хобі. Расказаў ён мне таксама гісторыю, як ядзін шукальнік скарабаў даведаўся, што на колішнім жыдоўскім панадворку (бадай у Орлі) закапана золата. Купіў ён тое месца і давай шукаць, але без поспеху. Дык ён кінуўся на хітрасць: штогод увесенню пачаў капаць свежую яму для перахоўвання бульбы — адну побач другой у tym месцы, дзе можна меркаваць пра схаваны скарб. І аднойчы, пасля многіх гадоў, выкапаў цэлы гаршчок золата. І, вядома, хутка разбагацей.

Я згануў сваяку, што ўсё схаванае ў зямлі, гэта дзяржайнае багацце. Яго трэба аддаць дзяржаве ўзамен за ганаар вартасцю дзесяці працэнтаў ад знайдзенага. Атрымаў адказ: гэтак толькі дурань робіць, бо заміж дзесяці працэнтаў дастанеш толькі дулю і яшчэ працурор будзе цябе цягніць, што, маўляў, не ўсё яшчэ аддаў у бяздушную яму дзяржайнай бюракраты. І таму падумаў я: найбольшое багацце і скарб, гэта чыстае сумленне і памяць пра сваю спадчыну, гісторыю, родную мову.

Мікалай ПАНФЛЮК

Апытаць на коне пушчы

У пачатку верасня г.г. Кузаву наведалі студэнты Універсітэта з Беластока, якія апытаўлі жыхароў вёскі (прозвішчы якіх былі выбраны камп’ютэрнам) наконт пашырэння Белавежскага нацыянальнага парку, аховы асяроддзя, як і сацыяльных умоў жыцця на вёсцы. Апытаць право-дзілі таксама з маій жонкай. Мне паставілі іншыя пытанні, напрыклад: ці ў хадзе ёсьць тэлефон, сціральная машина і спадарожнікавая тэлевізійная антэна, як доўга пражываю ў сваім дому, ад якога года ўсе падзеі і здарэнні з вёскі добра памятаю, колькі ў гэтым перыядзе жыхароў перасялілася ў горад... Для групы пяцідзе-

Каплічка св. Юрыя ў Градалях

Вёска Градалі ў пісьмовых крыніцах упамінаецца ўпершыню ў 1576 годзе. З дакумента ад 1633 года вынікае, што ў гэтай вёсцы на патрэбы шпіталя пры Свята-Міхайлаўскай царкве ў Бельску былі адведзены тры валокі грунту. У візітацыях ад 1728 года пацвярджаецца наданне трох валок саборнай царкве, а ў 1784 годзе адзначаецца, што ў Градалях тры валокі грунту належалі шпіталю, а чацвёртая — дзякую: *Na tych 3-ch wólkach niegdyś 12 poddanych znajdowało się, teraz zaś sześć, których powinnoś Pan-szczyczyły co tydzień Dzień z żoną, czynszu zaś płacić z tych złotych 30 do Plebanii i Podymnego po złotych dwa na Roky tem owsa Szankow 12, kur sztuk 12 albo gesi 6... co Rok oddawać do Plebanii Świętomichalskiej.* Згаданыя ўчасткі атрымалі назыву *Špitali*. У XIX стагоддзі сталі яны дзяржайнай уласнасцю і былі перададзены пад будову чыгункі.

На каленіі вёскі Градалі знаходзіцца ўрочышча *Крыначка*. У міжваенны пе-

рыяд жыхар гэтай вёскі, Гаўрыл, цяжка захвароў. У сне пачаў голас, які падказаў яму пайсці ў недалёкі лясок да крынічкі. Гаўрыл выканаў указанне, абыўся крынічнай водой і адчуў сябе здаровым. У доказ удзячнасці аўбёў ён крынічку дошкім і ўстанавіў крыж. Вестка пра цудадзейную крынічку хутка разышлася па ваколіцы. Вернікі, якія атрымалі аздараўленне, пачалі ставіць вакол крынічкі крыжы.

У 1947-1948 гадах жыхары Градалёў пашырлі жарало крыніцы і абліцавалі яе бетонам, а над ёю пабудавалі каплічку. З 1954 года, у дзень св. Юрыя (6 мая), ля крынічкі адпраўляюцца набажэнствы. З году ў год прыбывала вернікаў, з часам сталі ісці паломнікі з усяго наваколля. У 1993 годзе жыхары Градалёў побач каплічкі на крыніцы пабудавалі большую капліцу і ўрачыста адзначаюць у ёй дзень св. Юрыя, Казанская іконы Божай Маці і трэці дзень Святой Тройцы. (аг)

Zdjąć sutannę i lać

[1 ♂ praiec]

скандальны ў форме і змесце ліст ксяндза Яна Вяжбіцкага. А канцлер куры Ѹкінда Адам Крашэўскі ў размове з газетай „Kurier Poranny” нават здзіўляецца, што хтосьці можа адчуць сябе абражаным: „Czy już nie można w wolnej Polsce powiedzieć kilka słów?”

Сам ксяндз Вяжбіцкі, не чуючы ніякага папроку ад сваіх начальнікаў, збіраецца наводзіць парадкі ў Беластроцкім тэлебачанні па-свойму: „Nic tylko zdjąć sutannę, zakasać rękawy i lać” („Kurier Poranny”, 19.09.2000).

* * *

Ксёндз Ян Вяжбіцкі, як рэдактар ка-

таліцкіх тэлеперадач, з'яўляецца вуснамі мясцовага Касцёла. Калі пасля такіх вылазак застанеца ён на сваім месцы, будзе гэта абазначаць, што так менавіта думаюць у Беластроцкай каталіцкай мітрапалічай куры. Тады слова ксяндза канцлера Адама Красінскага: „nie chce my religijnej” будуць гучаць праста няшчыра.

А што датычыць Тамары Саланевіч, якая міма волі па смерці стала прычынай шчырага да слёз ліста ксяндза Вяжбіцкага, дык хто як хто, але каталіцкі святар павінен ведаць лацінскі прынцып: „De mortibus aut nihil aut bene”.

Мікола ВАЎРАНЮК

Юбілей настаяцеля

Дзесяць гадоў у жыцці чалавека гэта не так ужо і многа, але дзесяць гадоў душпастырскай службы ў адным прыходзе — гэта шмат добра выкананай працы, — гавораць прыходжане з вёскі Рыбакі аб юбілеі свайго настаяцеля.

11 верасня г.г. мінула 10 гадоў з дня, калі айцец Славамір Тафілюк узначалиў прыход у Юшкавым Грудзе.

„З гэтай нагоды, — павіншавалі ба-

щонку прыходжане з Рыбакоў, — жадаем Вам, ойча Славамір, далейших многіх гадоў душпастырскай паслугі, спакойнай і плённай працы ў карысць Царквы і вернікаў, многа здароўя і шчасця ў асабістым жыцці, каб цеплыню сонца адчуваць Вы і ў непагадзі. Хай хвалі жыццёвага мора не змыюць памяці аб нас, і нашай памяці аб Вас. Многае лета для матушки”.

Віктар БУРА

Папраўка

У артыкуле Паўліны Шафран „Успенская царква” („Ніва” № 37 ад 10 верасня г.г.) была дапушчана памылка

ў напісанні прозвішча дырэктара фірмы „Максбуд”. Гэтай фірмай, якая дапамагае Успенскаму прыходу, кіруе Ян Мінюк. Зацікаўленых асоб і чыгачаў перапрашаем. Рэдакцыя

У клінку гісторыі (2)

Успаміны Ніны Лаўрашук з Бандароў

Адышлі мы з Іванам ад знаёмых немцаў, з якім разам уцякалі ад фронту. А есці як хочацца! Панямецкія хаты парожнія, анічога есці нямашака. Часам у падвале нейкі слоік знайдзем. Назбіралася нас такіх грамада. Цягнулася так амаль месяц. Усё — у тыл, ад фронту. Аж урэшце загналі нас у лагер, над самым марскім заливам. Места Гейлегенбайль. Лагер той дротам агароджаны, стаялі баракі, але нас у тыла баракі не ўпусцілі, пакінулі пад марозным адкрытым небам. Сакавік, але ж снег яшчэ ляжаў, халадэча. Нас там, казалі, было 11 тысяч. Мелі людзі з сабою плашчы, плашч-палаткі, пярыны. Тры плашч-палатак ставілі на калочкі, рабілі дашок, ад заходу захіналі ад ветру, на зямлю пярыны ўсцілалі. Такое мы мелі „закватараўнанне”! А тут фронт падышоў зусім блізка! Саветы страляюць, на горад ляцяць артылерыйскія снарады, а мы ж пры самюткім горадзе! У клінку! Снег стаў раставаць. Ляціць снарад, а я смяюся: „Вось вам рускія кажуць «Здравствуйте»! А на другі дзень мне не было да смеху. Снарады пачалі валіцца і на нас. Разрываюць, калечаць! Божа! И на рускіх няма чаго гневацца, гэта ж асвабаджэнне! У дзень як наляціць самалёты, як стане страляць артылерыя, а немцы па тых самалётах! А савецкія

самалёты бомбы кідаюць! Выбухі та-кія, што, здаецца, перапонкі ў вушах папэнкаюць! Разблі на рагу горада тартак. Нашы з лагера пералезлі праз парваныя драты, нанасілі дошак, кавалкаў мэблі. Сталі мы капаць ямы, усцілаць дошкамі, хавацца пад зямлю — менш нас прападзе, як трапіць снарад... Вечарамі ляцяць разрыўныя кулі ад рускіх. За імі агонь у паветры цягнецца. У зямлю схаваецца — не так страшна... Ямкі капаць трэба было ў вышэйшым месцы, бо, калі ніжэй, на дне стаяла вада. Ямы капалі адна каля аднае, дык пачалі яны абвальвацца. Сварыліся. У той яме, дзе мы, дзе-вяць асоб было. Пры самай сценцы, застаўленай бляхай, на баку ляжаў мой муж. Стагнала хворая дзяўчына. Рускі нявольнік лямантаваў: „Да лучше на фронте, чем здесь! Видел бы, когда на тебя снаряд летит!” Я закрыла вушки, стала гаварыць „Ойча наш”. Тут раптам страшэнны гул! Я, як з ротам разяўленым была, так і адчула, як забіла мне дымам і пяском рот. Праляцеў снарад нашу ямку і на беразе ўпаў, вываліў дзіру агромную. Заваліла майго Івана. Я страціла прытомнасць. Адкачвалі мяне, душылі, ціскалі, каб ачуціць. Як аддыхалася, дык страшна ў грудзях балела. Два тыдні чорнае выкашлівалі. З тae пары маю сэрца хворае і эмфізemu (разэдму) лёгкіх. И нервы кепскія, хоць умею сябе

тримаць. Як што рушыць, то доўга перажываю...

У час вялікай бітвы мы сэм гадзін сядзелі ў той ямцы. Вечарами крыху адпусцілі. З Ляўкова адна пара ў лагеры была, з двума дзяцьмі, што прыехала на павозцы; мелі з сабою многа рысу. Самі пайшлі ў бункер. Далі нам той рыс, я яго вечарамі варыла, насіла і ў бункер. Разблі мясны завод. Людзі хадзілі туды па каубасы. Елі пакрышаць, каб на даўжэй хапіла. А да чаго мы згаладаліся!

Блізка нашай ямкі стаяў нямецкі мінамёт. Страйляў: бэнц-бэнц-бэнц! Здавалася, галава лопніе ад гэтага ўядальнага гуку. Калі рускія былі ўжо на пагорку, добра разгледзеліся, пацэлі ў той мінамёт, і ён заціх... А кожны дзень стаяла такая пагода, сонейка так хороша свяціла... Ды каля поўдня як налацаць самалёты! Якое пекла зрабілася! Знізу ўгору страйліяць, з гары ўніз, а з нямецкае артылерыі валиць, бы крайзегай: ж-ж-жы-ы, ж-ж-жы-ы! Урэшце паявілася савецкая разведка, агледзелі, што мы тут мучымся пад падвойным абстэрэлам, цывільныя людзі (мы на драты накідалі адзення, каб зауважылі, што мы не ваенныя). И хоць бой далей ішоў, неяк нас міналі, у бок горада, мора страйлі; казалі, уласаўцы там моцна трymalіся.

Які то дзень быў... Цішыня. Пагода. И бою няма? Я хачу ў дзірку вылезці, высадзіць голаў, на двор, а мяне за адзенне назад валакуць сябры: кулі ж табе галаву зрубаюць! Усё ж

я вылuzнулася: горад блізенька, а паўз нейкага муру салдаты з аўтаматамі і вінтоўкамі хуценька ідуць у горад. Ах, рускія пайшлі ў горад!!! — я апала назад. А зараз і галава салдата паказалася: „Кто здесь?” — „Мы, цывільны!” — „Но кто вы такие?!” — „Палікі, беларусы, рускія, усялякі!” — „Выходиты!”

Хворую дзяўчыну забралі на насліках. Нас павёў у тыл сяржант: „Скорей!” А мы слабыя, галодныя, ногі нам не ідуць... Каля баракаў мы выйшлі на луг, як нямецкі самалёт надляцеў. Застрякатаў, але ў нікога з нас не трапіў. Адышлі з трэх кіламетры, як зноў бой вялікі пачаўся.

Начавалі мы, 24 асобы (такімі групкамі вялі людзей), у лесе, 5 кіламетраў ад лагера ў бункеры нямецкім. Тут стаяла руская артылерыя. Давялі нас поўтым да найбліжэйшага горада, у размеркавальны пункт.

Падзялілі нас. Старэйшых людзей, бабаў з дзецімі — дадому. Маладых мужчын — асона. Івана забралі ў армію, дабіваць немца. Маладых бяздзетных кабет — да работы, ужо ў саветаў. Нас чатыры павезлі брычкай у іншы горад. Па дарозе тыдзень звівалі тэлефонныя правады. Зноў прывезлі нас у той жа пункт. Іван яшчэ раз прыйшоў да мяне, астрыжаны быў, ужо ў форме. Пару дзён іх абучалі ды паслалі на фронт. Бачыла я тады Івана апошні раз...

(заканчэнне ў наступным нумары)
Запісала Міра Лукша

Няудалая помста

У Кленіках, распаложаных недалёка Бельска-Падляшскага, у час вайны працаўаў у аднаго з гаспадароў калекі расійскі салдат. Гісторыя яго жыцця моцна звязана з Падляшскай зямлій. Яго маці паходзіла з Гарадка, аднак у I вайну яна разам з сям'ёй выехала ў Расію і там выйшла замуж. Аднак працы ўсім не хапала і яе сын прыехаў на Беласточчыну. Працаўаў ён на чыгуначныя пры разгрузцы вагонаў. Два гады пазней прыйшла вайна. Мабілізавалі яго ў армію. Аднак доўга ён не служыў, бо быў ранены. Лёс кінуў маладога чалавека ў Кленікі, дзе за дах над галавой і страву памагаў аднаму гаспадару. Аднойчы, летам, калі ён працаўаў у полі з навакольнага лесу выйшла трох мужчын. Гэта былі яўрэі, якія ўцякалі з Бельска ад немцаў.

— Чалавечка, памажы нам, — папрасілі.

— А ў чым? Чаго хочаце?

— Партызанаў шукаем, хочам да-лучыцца да іх. Лепшай з імі будзе смерць, чым у нямецкім лагеры.

— Добра вы трапілі, — адказаў мужчына. — Я і мой гаспадар памагаем та-кім як вы, можа восенню таксама да партызанаў пойдзем. Давайце, пойдзем у вёску. Паясце, праспіцеся, а заўтра раніцай адвяду вас. Пакажу дарогу.

Пайшлі, аднак не да гаспадара. Мужчына завёў іх да солтыса і пагра-зіў яму: калі не аддасі іх немцам, выдадам цэлую вёску. Усіх вас пазабіваюць.

— Што ты, з разуму сышоў?! Нявінных людзей на смерць аддасі? Што табе сталася?

— Не людзей, а яўрэяў, — адказаў зняважліва мужчына.

— Цяпер не адвяду іх на пастарунак. Людзі яшчэ ў полі, нікога яшчэ ў вёсцы няма, а сам не павязу. У Орлю далёкая дарога і ноччу нікто не захоча ехаць. Заўтра адвяду, — сказаў за злосцю солтыс. — А іх у майм свірне замкнем, дык раней есці дам.

— Не! Ні есці, ні піць не дастануць.

Хай з голаду ўміраюць, — адказаў з нянавісцю ў вачах мужчына, — а ключ ад свірна я забяру.

— Чаму ж ты іх так ненавідзіш, што яны табе зрабілі? — спытала солтыс.

— Што?! Перад вайной я працаўаў на чыгунцы ў аднаго яўрэя. Такога чалавека забіў бы я адразу ў адной хвіліне. Кроў плыла нам з рук, а ён смяяўся і нагайкай біў па галаве, плячах і нагах. Цэлы дзень чалавек нават не ёў і не піў. Ён нам нават вады шкадаваў. А закурыць ці за патрэбай адышаці? Смяяўся нам у твар іранічна гаварыў: пад сябе рабі. Аднойчы за лусту хлеба пабіў мяне да непрытомнасці. За кавалачак хлеба... Ад таго моманту зненавідзеў я ўсіх яўрэяў і падтрымоўваю немцаў. Яўрэі не павінны жыць. — Апамятайся, чалавечка, яны Богу духа вінны. Пусці іх спакойна перад сябе, — прасіў солтыс.

— Не! — сказаў, — я свайго слова не змяню. Або заўтра іх завязем, або вёска згіне.

Што было рабіць? Замкнул яўрэяў у свірне. Мужчына забраў ключы і пайшоў дадому. Аднак солтыс не мог так пакінуць нявінных людзей. Калі пачало змяркацца, прайшоўся ён па вёсцы, сабраў людзей і пайнфармаваў у чым справа. Жыхары Кленік доўга

не думалі: людское жыццё — бясцэннае. Цераз невялікае акно свірна падалі яўрэям ваду, ежу а на канец драўлянія стаўбы, якімі зняволеныя мелі разбіці дах. Удалося. Каля 1 гадзіны ночы яўрэі былі асвабоджаны. Адзін з гаспадароў падвёз іх возам амаль да Гайнаўкі. Адтуль было ўжо недалёка да партызанаў у Белавежскай пушчы.

Раніцай здарылася „няшчасце”.

— Дзе яўрэі, пытаю? Дзе? Выпусціў ты іх? — кричаў мужчына на солтыса.

— Не, нават не ведаю аб чым ты гаворыш, — адказаў солтыс.

— Не ведаеш? То сам глянь — няма іх.

— Сапраўды няма. Божа, а мой свіран знішчаны. То праз цябе! — кричаў солтыс. — Два тыдні таму паставіў яго, а цяпер што? То былі „твае” яўрэі, ты хацеў адплаціць, помсіцца на іх. То цяпер заплаціш мне за мой знішчаны свіран.

Збянятэканы мужчына паціснуў плячыма, у злосці яшчэ вылайаўся і адышаў. Солтыс глыбока ўздыхнуў, перахрысціўся і падзякаваў Богу за тое, што план выратавання ўдаўся.

Паўліна Шафран

Мучыліся, а не жылі

Успаміны Праскоў ЕФІМЧУК, жы-харкі Москаваўцу ў Арлянскай гміне, народжанай у 1904 годзе.

Мама ў царкву хадзіла, а там бацюшкі казалі, што немцы дзяцей у калодзеж кідаць будуць, а іх маткам паабрэзвашаюць цыцкі. Сталі мы збірацца ў бежанства. Зрабілі буду. Мы добра тут жылі і набралі на дарогу соленага масла і соленага мяса. Усё мы ў дарозе мелі. Свежага не елі, бо сваё мелі, а хто еў свежае, да таго сталі хваробы чапляцца.

Ехалі тата, мама, сястра і я. Яшчэ па дарозе тата сваё маці знайшоў — ся-

лі. Хата наша стаяла, а клуня і хлявы пагарэлі. І ўся вёска вырыўкамі стаяла, бо тут або там спалена было.

Вярнуліся мы перад Тройцаю, як бульбу пасадзілі. І мы пасадзілі, але колькі пасадзілі, столькі і накапалі, бо позна садзілі. А ўсё поле немец засеяў, і немец збіраў. Хадзілі зарабляць да немца. Хто каня меў, той звоеў яму жыту. Калі трэба было, то немец загадваў на работу выходзіць. І калі хто на час не выйшаў, то такі немец быў, што канём на чалавека ехаў. Але неяк учначы той немец выступіў і ўсё пакінуў.

Не было нічога, нават лыжкі малака. Жмені цукру не было, усяго не было! Хто з Расіі прыехаў, той галадаў. Да нас у ха-

ту сваякі, сям'я дзедавага брата, з Казані прыехалі, то папухлыя былі ад голаду. Хто сілу меў, той мог нешта зарабіць, змалаціць, а другім — ишо з носа ўпадзе.

Як мы вярнуліся з Расіі, то насы мужчыны, тата і дзед, праз год паўміралі і мы сіротамі асталіся. Мучыліся, а не жылі. Мама на заробкі не хадзіла, але яксьці тут білася, хлеб даставала. І я нікуды не хадзіла: ні ў школу, ні на заробкі, бо нага хворая ў мяне была.

А пасля, у нас сталі ў калхоз запісваць. Я не ішла, бо чалавек памёр і калі зямлю здам, то як мне дзяцей гадаваць?! Я слязімі пасцель ablіvala, як мяне ў калхоз мучылі.

Запісала Аляксандра Вярбицкі

Здзісек, дзіця добрае

Забраў нам у сяле руکі. Хто нам цяпер лямпу паладзіць, жырандоль падключыць, падстрыжэ, банкі паставіць?!

Што гарэлка робіць з чалавекамі! Найгоршы юда!

Так Здзіська Засмажка лапатай сек, што рэбры ў лёгкія паубіваліся. Адравалі б, можа, паскладалі б у шпіталі, напісаў доктар на паперцы, калі б ратунак адразу прыйшоў.

У вёсцы П. Н-скай гміны людзі не могуць супакоіца. Не толькі тут. Бо куды ні глянь — усёды разбой. І не кліч ратунку, бо табе ніхто не паможа. Кожны за сваю скuru баіцца. А што ім, у большасці старечам, выскокваць — не азвешся да знаёмага, каб ё... аў не паслаў. А чужыя тут лазяць па ваколіцы, чорт яго ведае, чаго ад іх можна чакаць. А Здзіська шкада. Нестары. Матцы памагаў. Людзям. Электрык ён. Школу кончыў, працаваў на лініі, зачыгваў святло, як трэба. Добра рабіў. Усё зрабіў. Дзе цяпер каму работніка шукаць? І на матцы ўсё цяпер дома; наймалодшы сын працуе, страціла ўжо троє дзяцей — сярэдні кавалерам на рака памёр, дачка з маленства хварэла, пакінула ўнuka...

— Добры хлопец! — кажа суседка Марыя. — Хіба што нап'еца, бывае, так што не дасць ужо рады гаварыць, то толькі галавой махнё. Заўша ўсміхнецца. Нават калі п'яны быў, то каб на каго брыдка сказаў! Выпіўши, дадому ішоў, каб легчы — ано скрунечца ў клубочак, галаву на падушку, і спіць.

Вядома, хто з кім піў, дзе ходзіць. Толькі што бачылі абодвух, а Здзіська ўжо на свеце няма. Спачатку Засмажка казаў: сам упаў, ды і пабіўся. Вядома, як то з п'янымі бывае. Але на другі дзень, як сена заграбаў у Я., пад'ехала паліцыя: „Злазь з фуры!” Прызнаўся. Калі, кажуць, і гэты Засмажка не такі кепскі, хоць славу мае не найлепшую. То ж не скажаш, што зусім паганы. Як трэба, то людзям паможа. Ды, як на грэх якіся, такое нарабілася!

У Мазурыка пілі, усе. Нават сястрычка Здзіська, Людвіка, зайшла — Мазурыкова жонка, выезджаючы, прасіла яе, каб карову падаіла. Здзіську блага стала, прасіў сястру, каб заявіла яго дадому. То ж дзве ночы дома не начаваў! Ды што ёй было валачыць п'янаага брата — не малы ж, дадому тра-

піць. І Мазурык быў пайшоў спаць, пакінуў кампанію. А ўсё на ягоным падворку сталася. Твар Здзіську Кірылаваму Нікан Засмажка не моцна параніў, ды перабіў яму ўсё на жываце, грудзях. Нагу і руку паламаў. Мусіў моцна біць тою рыдлёнай, бо рэбры ў лёгкія паўлазілі. Ага, на паперцы доктар ўсё выпісаў. Уратавалі б Здзіська, калі б не пакінулі яго там на падворку, каб хто-колечы паглядзеў, чаго то там ён ляжыць. А то, думалі, праста п'яны качаеща. Хай Здзіська матка паставіць цяпер там помнік, хай лямпачкі гараць дзень і ноч у очы Мазурыку...

А, можа, душа яго прадчуvala? Перад гэтым так Здзісек сказаў Івану, суседу, якога стрыг: „Дзядзьку, хутка я вас падстрыгаць не буду. Хутка будзе мяне хаваць”. — „Ты што, здурэў?! Такі малады хлопец, ды пра дурное думае!” — „Пабачыце, я хутка памру. Мяне ўсё Зося і Ясь за сабой кличуць, ўсё за мной ходзяць: «Ідзі да нас!»” І да цёткі Манькі раз зайшоў: „Будуць мяне хутка хаваць. Не забудзьце мяне правесці”. — „Каб я ад цябе больш такога не чула!!!”

Забегла тады маці Здзіська, да Засмажкі кінулася: „Нікан, чаго ж ты яго забіў?! Мог набіць, калі што табе не дагадзіў, ды чаго ж так ты яго мэнчыў?! За што?!?” — „Яшчэ і цябе заб'ю!” Так, кажуць, сказаўся яму толькі, бо ж не можа быць такі звер з яго. Мо нацкаваў яго хтосьці? Ёсьць такая адна, што ўсю вёску пад'юджвае. Ды якую злосць магла мець на Здзіська? Ніхто не меў да яго крыўды нават за тое, што, быўшы маленъкім, з хлопчыкамі пекшы бульбачку, спаліў усянютка сяло. Была нагода падняць вёску з руіны, пабудаваць яе на сучасны лад, на пляцах шырокіх, на калёніях, бо ўжо зусім спарахнела. Ніхто пра тое і не думае, успамінаючы Здзіську.

Кірліхі шкада. Пахавала іх, дзетак сваіх, столькі. Кажуць, п'е сама. Але яна, мяркую суседка Манька, не ведае, што ўжо рабіць. „Вып'ю, то хоць лягу і засну з таго болю і роспачы”.

Так яно ёсьць, кажа бацюшка. Людзі без Бога жывуць. Калі бяды на парозе, дык тады апамятанне. А ёсьць час і пагуляць, і на малітву, пост, пакаянне. На одум.

Лукаш ПРАВАСУД
(Імёны герояў зменены)

Начныя страхі

Нядайна ўнаучы маю жонку разбудзіў нейкі дзікі жудасны крык; нешта крычала на майм другім панадворку, за вуліцай. Такога крыку я яшчэ не чую і жонка найперш запыталася, ці я зачыніў куратнік. Кажу, што зачыніў, хадзя ўжо сам не быў упэўнены. Аднак каб нешта і душыла курыцу, яна так не кричала б. Узяў ў элекрычны фанарапык і пайшоў праверыць, што дзеецца навокал і адкуль той крык. Крычала ў дрэвах над вуліцай, але калі пачаў я туды падыходзіць, крык пачаў аддаляцца ў мой сад, а затым пад суседаву клуню і там заціх. І больш крыку не было.

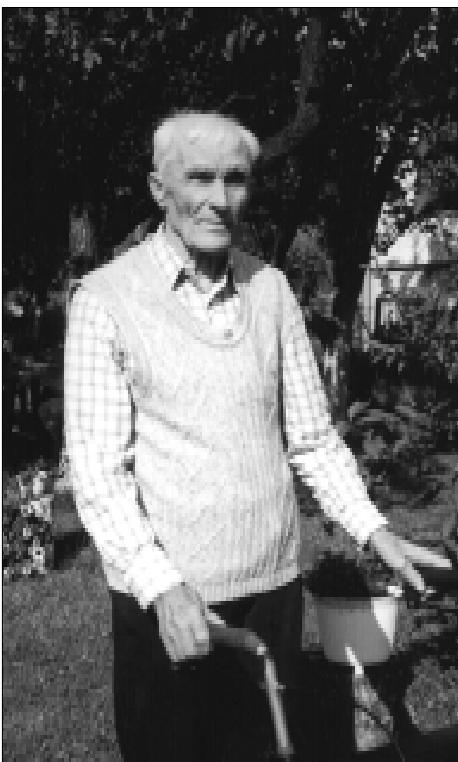
Што гэта магло быць? Дома кажу:

„Найхутчэй гэта крычала нейкая начная птушка”. Але загадка: што гэта за птушка? Сава так не кричыць. Каршун дзіўна спявае, але гэта ж дзённая птушка... Жонка гаворыць, што гэта нейкі звярок так кричаў, быццам нехта яго душыў. А мо гэта куніца кричала? Упершыню ў жыцці пачуў я такі дзікі, жудасны крык.

У мінулым годзе, калі мой цесець у вёсцы Рудуты быў ужо пры смерці, ноччу таксама нешта дзіўна і жудасна кричала. У прыродзе і ў нашым жыцці засталося яшчэ многа нявысветленых таямніц. Мо гэта і добра.

Мікалай ПАНФІЛЮК

100-гадовы белавежац

закончыў сямігадовую пачатковую школу і пачаў працаўца пісьманосцам, а пасля касірам на пошце і тэлеграфістам.

Раман Падашчык ажаніўся ў 1929 годзе з дзяўчынай з Белавежы і тут працаваў далейшы ягоны працоўны шлях. Разам з жонкай працаўлі на гаспадарцы. Раман акрамя таго наймаўся да вывакі дрэва з лесу да вузкакалеек, старажаваў у Рамонтна-будаўнічым асяродку Надлясніцтва Белавежа. Разам з жонкай выхавалі дзве дачкі — Зіну і Марыю. Быў у іх таксама сын Яўген, але ён памёр у сямігадовым узросце.

Будучы пенсіянерам Раман далей вазіў турыстаў па белавежскай аколіцы, у глыб пушчы. Цяпер ім апякуецца дачка Марыя. 100-гадовы белавежац дачкаўся двух унукаў і трох праўнукуў.

Раман Падашчык кладзеца спаць а гадзіне 20, устае а гадзіне 6. Mae добрую памяць, слых і зрок. Ахвотна рассказвае субяседнікам пра жыццё-быццё, а асабліва пра бежанства.

З нагоды юбілею Рамана Падашчыка віншавалі, між іншым, войт Белавежскай гміны Станіслаў Куйявік і дырэктар Аддзела грамадзянскіх спраў Падляшскай управы Анджэй Гаўкоўскі.

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

ВЕР — НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! Прынісіўся мне цікавы сон, і хачу адразу падзяліцца ім з табою.

Сніцца мне, што я прыйшла на работу і, як заўсёды, раблю ўсё тое, што належыць да майх абавязкаў: паціенты, студэнты, аперацыі (я працую лекарам). І раптам неспадзянавана я пераношу ў будынак майскіх колішніх музичных школы, у якую я хадзіла ў дзяцінстве і маладосці. Была гэта прыватная школа сястра Франкевіч — Сафіі, Галены і Ядвігі, а пасля дзяржаўная музичная школа, якая знаходзілася ў даваенным будынку па вуліцы Сянкевіча.

Бачу перад сабой шырокія сходы, па якіх я хадзіла каліськімі столькі разоў. Па-чынаю сыходзіць па іх. Іду, іду... Але што гэта такое? Дзе падзеліся тия прыгожыя мармуровыя ступенікі, якія мне заўсёды так падабаліся?! Замест іх я бачу „сучасныя” сходы: нейкія шэрыя, звычайнія, зробленыя з lastriko. Я ў панурым настроі тапчуся на месцы, сышоўшы ўні.

Эля

Эля! У тваім цікавым сне ёсьць супярэчлівые элементы. Ага, табе прынісілася перш за ўсё праца, і таму я лічу, што сон датычыцца перш за ўсё твай працы.

Дык пра тая супярэчнасці. Школа — добры элемент твайго сну. Абазначае яна поспех і сямейныя (у гэтym выпадку — службовыя) радасці.

І раптам з гэтай школы ты ў сваім сне выбрала сходы. А сходы, лесвіца могуць быць двухсэнсоўнымі. Калі прынісіца, што ты ўзыходзіш наверх, будзе абазначаць гэта, што ты дасягнеш сваёй мэты (у залежнасці ад таго, ці ідзеш лёгка, ці з цяжкасцю — будзе гэта лёгкі поспех ці цяжкая праца). Горш, калі па лесвіцы сыходзіш уніз, апускаешся. Можа гэта папярэджаць пра тое, што ў тваім жыцці будзе нейкай няўдача. Гэты факт я бы пацвярджае і тое, што замест прыгожых мармуровых сходаў у тваім сне паяўляюцца сходы горшага гатунку, з так званага lastriko, якія робяць сёння. Думаю, што нейкія падзеі парушаць твой спакой.

АСТРОН

Пушчанская архітэктура ў фотааб'ектыве

„Драўляная архітэктура рэгіёна Белавежскай пушчы” — пад такім загалоўкам Асяродак прыродазнаўчай адукацыі (АПА) Белавежскага нацыянальнага парку ў Белавежы аўгустаў фатаграфічны конкурс. Закончыцца ён 15 лістапада. Вынікі будуть падведзены 1 снежня г.г.

Рэгіён Белавежскай пушчы багаты драўлянай архітэктурай. Захапляюць сваімі прыгажосцю прыгадобленыя а感人іцамі дамы. Цікавая ў іх арнаментыка

вуглоў, надаконнікаў і падаконнікаў. Прыцягваюць зрок таксама свірны і клуні. Іншым элементам пушчанской архітэктуры з'яўляюцца драўляныя лясы, вартоўні (леснічоўкі), а таксама драўляныя будынкі чыгуначных вакзалі, цэрквы, касцёлы ды ветракі.

За дэталёвымі інфармацыямі на тэму конкурсу можна звяртатца ў белавежскі АПА; тэлефон 681-27-56 (Моніка Кужава).

(яц)

Niva

ТЬДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Міранович.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялыніцкі, 2, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>

E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярдланская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярдланская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффан.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Тексты не замовіоных редакція не звярта. Застрэгаю сябе роўнік право скраціці і працаваніем красавіць тексты не замовіоных.

Премія: 1. Термін вплаты на прамову на IV квартал 2000 г. упływa 5 верасня 2000 г. Уплаты пријму ўрэзкі на пошце.

2. Термін вплаты на IV квартал 2000 г. упływa 5 верасня 2000 г. Уплаты пријму ўрэзкі на пошце.

3. Термін вплаты на IV квартал 2000 г. упływa 5 верасня 2000 г. Уплаты пријму ўрэзкі на пошце.

4. Термін вплаты на IV квартал 2000 г. упływa 5 верасня 2000 г. Уплаты пријму ўрэзкі на пошце.

Ніўка

Лучше с мілым на іраве,
чем такие выборы!

БАЙВОТ-2000

„Даўціны” старога Язэпа

Брэжнёў: Наша эканоміка должна быть экономной.

Гарбачоў: Наша эканоміка должна быть.

Ельцын: Наша эканоміка должна...

Кучма: Наша эканоміка?

Лукашэнко: Наше!!!

Мінск. На сесіі парламента выступае Лукашэнка.

— Уважаемыя таварышчы! Хачу сабшчыць вам, што Расія далжна нам 2 мільярды долараў.

Пытанне з залы:

— А за што?

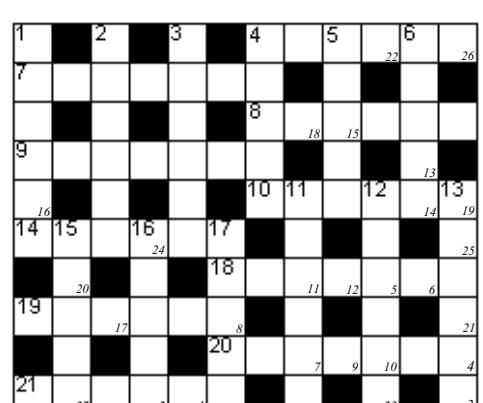
— Ну ты даёш! Ты што, думаў я з імі там на фанцікі ў тэнсі іграю?

Пытанне: Ці выжыве Лукашэнка пасля яздзенага выбуху?

Адказ: Так. Але ён будзе правіць больш дасканальнім істотамі.

Карчма ў старога Язэпа
(<http://www.pig.minsk.by/karczma>)

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. Ян, беларускі паштэт і літаратуравед (нар. 1940 г.), 7. штат з Мантгомеры, 8. чытуць краінай безнадзеянасці, 9. аўтар „Дэкамерона”, 10. ўралейскі дзікі конь, 14. Яўхім, беларускі фальклорыст і мовавед (1861-1931), 18. шэрае сукно дамашняга вырабу, 19. кіраўнік піянерскага атрада, 20. авечас маленства, 21. паказчык даходаў і расходаў.

Вертыкальна: 1. трапічная расліна з высокім, цвёрдым, дрыўяністым, пустым усярэдзіне сцяблом, 2. уласнік бан-

Лучше песни за столом,
чем такие выборы!

Я дастаў у морду

Я дастаў у морду. Па-першае, сказала мне адна літаратуразнавец — што, паводле ейных доследаў (ага, дачакаўся!) Вандал Арлянскі гэта дзве асобы, а не я адзін. А мой аўтарытэтны знаёмы, лепш сказаць нават сябра, якога ведаю ад 1984 года (а сябра добры рэжа праўду ў очы, гэта яго святое права!) сказаў мне, што пішу я дурноту, якая яму зусім не падабаецца. Сам ён гэта не пісаў бы. Калі б умееў! — агрэзуся я, таксама па-сяброўску. Но не разумее, з якой мэтай я пішу ў „Ніўку”. Першае: „Ніўу” захапіла іншае пакаленне, і таму я павінен, як іншыя старэчы з двух пакаленняў бетону, ісці на сметнік гісторыі, бо быццам яны, тыя маладыя, паказалі нам туды дарогу. Другое: чаго мне чапляцца да знаёмых і рабіць мене з іх жартачкі, калі гэта можа давесці да таго, што на маё пахаванне ніхто не прыйдзе (а, можа, я ўсіх прости... перажыву?). Трэцяе — кінь шмараваць пра сваю Агату, бо будзе так, як з Васькавай Клавуніяй: у рамках помсты стала яму кепска гатаўца, і падупаў стараваць на здароўі. Чацвертае: калі нават цэля „Ніўа” штосьці будзе значыць у гісторыі чалавецтва, то зусім не „Ніўка”. Залез бы ты, Вандал, на першую, хоць на другую старонку, а хай бы нават на кожную іншую. А так нават не трапіш у адгаданку Шурыкавай крыжаванкі,

куды пашанцавала трапіць такім тузам як і Яновічу, і Чыквіну, і Артымовіч, ды, нават, здаецца, Лукшы!

Ну то як, скажыце, са мною будзе?

А мо, сапраўды, дэбютаваць мне на літаратурнай старонцы? Яна цяпер, старонка тая, бедная такая — вялікія пёры нашае беластоцкае літаратуры адмовіліся ашчасліўляць наших чытачоў сакавітымі пладамі свайго інтэлекту і пачуцця, друкуюцца толькі там, дзе іх мала чытаюць, бо ж большыя гонар элітарнымі быць. Нашто мае цябе чытаць абы-хто? Хай у сярмяжнай раёнай газетцы паказваюць як апладніця ялоўку ды трусы, як вязаць гальштук у новай Еўропе. Я ж іх таксама ашчасліўлю, перш самога сябе, калі ўрэшце ўбачу там, бо мне шмат, відаць, не трэба, сваё мілагучнае прозвішча сярод імён розных цудакоў, якім люба „простая мова”. І Цётку адну з Бельска там спаткаю. Вершыкі будзем пісаць лірычныя толькі, бо ніхто да іх не прычэпіцца, не скажа, што пішаш ад нагоды да нагоды...

Прыывітанне з Гайнайкі! Адпачываю, кармлюся ў пана Зэнка ў „Белай ружы” (Беларускі музей), захапляючыся прыгажосцю восені і вечнай маладосцю жанчын. Хай живе пенсіённы ўзрост, калі ўрэшце маеш час на жыццё.

Вандал Арлянскі

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Два знаёмыя сустракаюцца ў небе:

— Здароў, Коля! Як ты сюды трапіў?

— Замерз. А ты, Вася?

— Быў на работе, калі нехта пазваніў па тэлефоне, што мая жонка прымае каханка. Пабег я дадому, пераглянуў усе куточки, нікога не знайшоў і адтаго хвалявання наступіў інфаркт.

— Якая няўдача! Калі б ты заглянуў у халадзільнік, дык мы абодва жылі б.

Пасля спрэчкі жонка заяўляе мужу:

— Хацела б я памерці!

— А я, у такім выпадку, не!

Гутараць дзве сяброўкі:

— Атрымала я сёння ліст ад нарачонага.

— І што ён піша?

— Запрашае мяне на свой шлюб.

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 16.15 на хваліх Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае прапановы можаце да-сылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Bialystok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *stepb@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя пленкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

18 выпуск, 23.09.2000 г.

1	2	108	Н.Р.М., „Паветраны шар”
2	9	77	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
3	1	71	Ріма, „Прывык”
4	4	70	Лешчу, „Новае стагоддзе”
5	5	61	Н.Р.М., „Партызанская”
6	—	54	Крыві, „Цэркаўка”
7	8	53	Зніч, „Вол бушуе”
8	3	52	Exist, „Памыліўся”
9	12	51	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
10	6	50	Крыві, „За туманам”
11	19	46	Пастскрыптум, „Сонейка”
12	18	45	Кардон, „Айчына”
13	13	44	Н.Р.М., „Чыстая светлая”
14	—	43	Новае Неба, „Людзі на балоце”
15	16	42	Ріма, „Дакуль мы будзем”
16	10	41	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
17	7	40	Алесюкі, „Беларусачка”
18	—	35	Н.Р.М., „Катуй, ратуй”
19	—	36	Н.Р.М., „Край, ты мой край”
20	17	36	Н.Р.М., „Бывай”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.